

ნაპაწიწი

1913

მარტი, № 3. მოწოდებათვის.

ნაკადული

საქმანწვილთ
ქურნალთა

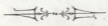
მადრიდის მუცხად. ❄ მარტი, 1913 წ.

ვეფხვის ლეკვის მოტაცება.

ს ა რ ჩ ე კ ი .

I—ვეფხვის ლეკვის მოტაცება,—სურ	1
II—წადი ზამთარო!..—დექსა ი. შკვდღიშვილისა ,	3
III—კოტეს დანაშაული,—ზიესა სამ მოქმედებად, (დასასრუ- ლი) ნინო ნაკაშიძისა	4
IV—ბედნიერი შემთხვევა,—(დასასრული) კონასი	18
V—გაზაფხულის წვიმა, — დექსი დადო გუგუქორასა	22
VI—უძველეს დროის ბავშვის თავედასაველი,—მოთხ- რობა ე. დ. კრედიასა, (გაგრძელება) თარგმ. შარამ ია- შვილისა.	24
VII—ზღაპარი, — იზრაიდ რაბინოვიჩისა, -- (თარგმ.) ნ.სა.	37
VIII—ელადიმერ ალექსი — მესხიშვილი, — დავით კასრაძისა.	39
IX—საქართველო, — რწმუნანი და ჩვეულებანი (გაგრძელე- ბა) შ. ჟანაშვილისა	50
X—არჩილ ჯორჯაძე, — ი. ნაკაშიძისა	55
XI—მითოლოგია, — ტროადის ომი, — ად. მიქაბერიძისა	59
XII—გასართობი: შარადები, რებუსი და აღსნა	63
XIII—ნოტები, ორი სიმღერა, — ზ. ფადაშვილისა.	65

ქვემოთა
წიგნების

იუსტინე კეტონე

წალი, ზამთარო.

ქვემოთ

აღი ზამთარო, ქარ-ბუქიანო,
წაიღე კირი დაჩაგრულისა,
რო მომიბრუნდეს, ყინულიანო,
ია და ვარდი გაზაფხულისა.

ვეტრფი გაზაფხულს ყვაილიანსა,
მრავალფეროვანს — ქვეყნისა გვირგვინს,
სხივს შვეების მომცემს, სიცოცხლიანსა
და ველ-მინდორზე ჯეჯილთა ბიბინს.

გარედ აღარვინ გაიყინება,
აარაკრავებს სილამურს მწყემსი
და ქვეყანასაც მოეფინება
სადა გაფხულოდ შეღერავი ლექსი!

ი. მკედლიშვილი.

კოტის დანაშაული.

(პიესა სამ მოქმედებად).

(დასასრული).

ა რ ა მ ე დ ე ბ ა II.

საკლასო ოთახი. ბავშვები ნელ-ნელა იკრიბებიან. მატარა ჯგუფი თავმოყრილად ერთ ალაგას; ზოგი სკამზე ზის, ზოგი დგას, მდურან — „ნონგურს სიმები გაუბათ.“ რამდენიმე მოწაფე კედელზე ჩამოკიდულ რუქას უცქერის; რადგან ანიშნებენ ერთმანეთს სახა-ზავით. ნიკო, გამზღარა, ძველი, დაკრებული ტანისმოსიით ზის სკამზე მოშორებით და უოკელ კარის კაღებაზე შეშინებული იცქირება. კარები იღება და შემოდის მასწავლებელი; ბავშვები ვერ ამჩნევენ; ცოტა ხნს დგას და უფროს უბღებს, შემდეგ მი-დის ფეხაკრეფით, მიეპარება სანდროს და მიაფარებს თვალებზე ხელს; უველზე უწინ ნიკო დაინახავს, სწრაფად ჩამოე და ბავშვებში ერევა. ბავშვები ჩუმდებიან.

ხმები. (შხარულად) აბა, გამოვიცანი, თუ ბიჭი ხარ: ვინ არის?

სანდრო. მილილდაძე, მილილდაძე! მაშ ვერ გამოვიცანი? (თანაც სცდილობს ხელი მოჰკიდოს; ეპოტინება მასწავლებელს. მასწავლებელი ნელი სიცილით თავს არიდებს. ბავშვები ხარხარებენ; უველანი ჯგუფდებიან ერთად; ისინიც, რომლებიც რუქასთან იდგებიან, მოდიან იმათთან).

- ხმები.** (სიცილ-ხარხარით) ოპ, ოპ, ოპ, ოპ, გამოიცილო...
 მა!.. ვერ მოგართევს... ვერ გამოიციანი! ჰაი, ჰაი,
 რა დოყლაპია ყოფილხარ!..
- სანდრო.** (გაცხარებით) გამოვიციან, გამოვიციან: კირკაეა, კირ-
 კაეა! (ბავშვები კიდევ უფრო ხარხარებენ).
- სანდრო.** (ბოლოს წაყვდებს ხელს მასწავლებელს), ოპ, მასწავლე-
 ბელი!.. (მასწავლებელი უშკებს ხელს. სანდრო ჩამო-
 ხტება ძარს და ეხუფა მასწავლებელს წელზე. მასწავლე-
 ბელი ეფერება).
- ხმები.** (სიცილით) მასწავლებელს კირკაეა დაარქვა, ჰაი,
 ჰაი, ჰაი!
- მასწავლ.** (სიცილით) ეს კირკაეა ვილა არის, ა?
- მოწაფეები.** მასწავლებლო, გუნდიაშვილს ვეძახით: ფიცხია, —
 ნამდვილი კირკაეა, მასწავლებლო!..
- ერთი მოწ.** განა ზარი იყო?
- მასწავლ.** არა, არა ჯერ... მე ახლავე გავილო... ჩვენ ხომ
 დღეს გეოგრაფიის გაკვეთილი გვაქვს და მიწოდდა
 მენახა, რუქა თუ ჩამოჰკიდეს.
- ხმები.** (ზოგი მოწაფე გარბის რუქასაკენ). ჩამოჰკიდეს... აქ
 არის, აქ... აი, მასწავლებლო!
- მასწავლ.** ჰოო, მაშ კარგი! ყოჩაღ, რა კარვად შლეროდით...
 სანდრო, ბიჭო, შენ მომღერალი იქნები, აი... აბა
 იმღერეთ, იმღერეთ. (აზიარებს წასვლას, ამ დროს და-
 ინახავს ნაყოს, რომელიც თავსადეხნული სდგას და ეფარე-
 ბა ბავშვებს) შენ, მოხედი, ნიკო?.. რომ გითხარი —
 სწავლის ფული მოიტანე მეთქი... მოიტანე? (ერთ
 წკეტს სიჩუმე ჩამოვარდება).
- ტიტიკო.** გუშინ კოტე ქილოსანმა დაჰპირდა — მოგიტანო.
- მასწავლ.** მერე მოუტანა?
- სანდრო.** (უკმაყოფილოდ გადახედავს ტიტაკოს) ჯერ არ მოსუ-
 ლა, და როცა მოვა — უსათუოდ მოუტანს...

- ტიტიკო.** საიდან მოუტანს? ჩემმა მამამ სთქვა, კოტეცმა ჩემი ხელქვეითია, ჯამაგირი ძალიან ცოტა აქვს; და თუმანი სად ექნება, რო? აჩუქოსო.
- სანდრო.** რადგან დაჰპირდა, კოტეც აასრულებს კიდევაც, იშოვნის და მოუტანს.
- მეორე მასწავლ.** ყოველთვის ადრე მოდიოდა, და დღეს მგონია სულაც არ მოვა.
- სანდრო.** ვინ არ მოვა? კოტეც? ჰმ, შენ რა იცი! (მასწავლებელს) მასწავლებელო, გუშინ ნიკო რომ ტიროდა, იმდენი იტირა ნიკომ, იმდენი იტირა... დედა ჩემს ფული არა აქვს, უნდა გამომიყვანოს სასწავლებლიდანაო... და კოტეც ისე ტიროდა, მასწავლებელო... ებრალებოდა...
- მასწავლ.** მართლა ტიროდა კოტეც? ხედავ იმას—რა კარგი ბიჭი ყოფილა! (ეფერება თავზე ჩიკას) ხედავ, ნიკო, რა კარგი ამხანაგი გვაქვს... გულკეთილი... კარვადაც სწავლობს.
- სანდრო.** კოტეც ჩემი ამხანაგიც არის
- ხმები.** ჩემი ამხანაგიც არის... ჩემიც .. ჩემიც...
- სანდრო.** კოტეც ყველასათვის კარგი ამხანაგია, ყველას გვიყვარს, არასოდეს არ სტყუის...
- მასწავლ.** (სიამოვნების დამაღალით) აი, რა კარგი ბიჭია კოტეც; ეცადეთ, თქვენც იმას მიბაძეთ.
- სანდრო.** გუშინ რომ ტიროდა, ამან უთხრა (ყვითელს ტიტისკას): რა გატირებს, შენ ხომ არ გამოუღვინიარ, შენ ხომ არ ხარ უბედური; რა?დენი ღარიბია ქვეყანაზე: ყველას ხომ ვერ გაამდიდრებო?
- მასწავლ.** მერე, კოტემ რა უთხრა?
- სანდრო.** არაო, ამხანაგის უბედურება ჩემი უბედურებაც არისო: არ შემიძლიან გულ-გრილად უყუროო.
- მასწავლ.** საყვარელი ბიჭიკო; ხედავ! . რა კარგი ყოფილა...

აბა ახლა-კი მივდივარ; იცი: ჩქარა სწავლა წყება!.. (მიდის გასასვლელად; ბავშვები გვერთან და აცალებენ).

ხმები. მასწავლებლო, როდის დაგვითხოვთ სადღესასწაულოდ?

მასწავლ. (თითის ქსევით) ჰაი, თქვე კულრაქებო; გიხარიათ განა, რომ დაგითხოვენ? აკი გვიყვარხარო...

ხმები. გვიყვარხარ, მასწავლებლო... გვიყვარხარ... მაშ არ გვიყვარხარ!.. (მასწავლებელი გადის. ერთ წუთს სიჩუმე ჩამოყარდება. შემოდის ახალ-მოსული მოწაფეები. აკრებიან რამდენიმე ჯგუფად).

ახალ-მოსული მოწაფე. (დაინახავს ხეივანს) ოჰ, ნიკოს გაუმარჯოს; მოხვედი, კაცო? მოგიტანა ფული ჭილო-სანმა?

ტიტიკო. როგორ არა, მთავრად უზმოდ წითელი თუმნიანი. (ბავშვები ხარხარებენ; სანდრო იწუხებს ჯაბებში ხელებს და მოდრუბლული შორდება ჯგუფს)

ახალ-მოს. მოწ. არა, ბიკო, მართლა თუ მოიტანა? გუშინ მე და ჯუჯლუნამ სანაძლეო დავდეთ: ჯუჯლუნა ამბობდა—მოიტანსო; მე ვამბობდი—ვერ მოიტანს მეთქი.

მეორე მოწაფე. რას ამბობ: მოიტანა-კი არა, სულაც არ მოსულა დღეს გიმნაზიაში...

ტიტიკო. არც მოვა; სირცხვილით როგორ გამოჩნდება. გუშინ დაიფიცა, მოგიტანო, მაგრამ მაშინათვე ეტყობოდა კოჭებში, რომ თუმანს არ მიართმევდნენ. (ბავშვები ხარხარებენ)

სანდრო. (ჯაბეში ხელებ-ჩაწეობილი, რისხვით), შენ, ეი, ხარბო, გაჩუმდი: გეხარბება—კოტე შენს უკეთესად რომ სწავლობს?

ტიტიკო. (მიიწვევს სანდროსაკენ) ვის ეხარბება? მე? მე? მე ვარ ხარბი? ხარბიც შენ ხარ და ჯაშუშიც.

სანდრო. რაო? ჯაშუშიც შენა ხარ და ბეზლიაც! (მივარდებს ტიტაკოს; ტიტაკოც მიიწვევს: უნდა დაეტაკებენ ერთმანეთს).

ერთი მოწ. (მიიწვევს საშველად, შავრამ დაიჭურენ და გაჩქარებენ).

ხმები. დაიცა, ბიკო: ჩასტბოს! ერთი ვნახოთ, აბა ვინ ვის დასძლევს! (ვევლანა გაფაციცებით უმჯერაინ. სანდრო და ტიტაკო ეცემიან ერთმანეთს; ამ დროს კარი გაიღება და გაწითლებული, ქლოშინათ შემორბის კოტე. ჩანთა ხელში აქვს, სანდრო და ტიტაკო ჩამოუშვებენ ხელებს, შესდგებიან).

კოტე უჰ, დამიგვიანდა მეგონა! (მიდის სკამისკენ).

ხმები. ჭილოსანი... კოტე.. კოტე... მოიტანე, ბიკო?... (ჩაკო დგას მოშორებით თავჩაღუნული; ბატყები ებრინება, თათქოს ეს-ეს არის უნდა ატირდესო; სანდრო ჯიბეებში ხელებს ჩაწვობიდა საშინულის მოლოდინით და ტიტაკო, დოანჯ-შემოკრილი, დაცინვით შესცქერაინ. კოტე სდებს ჩანთას თავის ადგილას და გამოიბრუნდება).

ხმები. ჰა, რა ქენი?... მოიტანე? არაფერი არ მოიტანია... სუთ... დაიცადეთ! (ვევლანა გაფაციცებით უმჯერაინ. კოტე მიდის უსიტყვოდ, იღებს ფულს ჯიბიდან, შლის და აძლევს ჩაკოს. ჩაკოს სახე გაუნათდება და ართმევს. ასტყდება ხმაურობა).

ხმები. აჰა, ყოჩაღ, ყოჩაღ, ბიკო!.. მაშ არ მოიტანდა... ჯუჯღუნამ მოიგო სანაძლეო... ტიტაკო, როგორ ხარ გუნებაზე?..

სანდრო. (მივა კოტესთან სერიაოზულად, მათსით ართმევს ხელს) მადლობელი ვარ, კეთილო, პატიოსანო ძმაო კოტე. მომეცი ხელი—სულით და გულით ჩამოგარ თვა... დარწმუნებული იყავი, ძმაო, მეც რომ შემ-

ძლებოდა შონა, არ დავზოგავდი, გაძლევ ვაშლი პატროსან სიტყვას. მაშ მომეცი, ძმაო, შენი პატროსანი ხელი!.. (გრძნობით ართმევს ხელს).

(მოწაფეები ზგუფდებიან უველანი, ტიტიაოს გარდა, მაგრამ შემდეგ ტიტიაოც მოდის. ხელ-ხელა და რიგ-რიგობით უველანი გრძნობით ართმევენ ხელს კოტეს).

ერთი. მეც მომეცი, ძმაო, შენი პატროსანი ხელი!

მეორე. მეც მომეცი შენი პატროსანი ხელი!

მესამე. მეც!..

მეოთხე. მეც!..

მეხუთე და სხ. მეც.. მეც... მეც...

კოტე. (გაფითრებული, დაბნეულად ართმევს ხელს ჯერ უველას, შემდეგ უნებს მიიფარებს თვალებზე ხელს). ეჰ, თავი დამინებეთ... დამეხსენით... დამეხსენით! (წასკდება ქვითანი, გაიჭრება სკამებისაკენ და ჯდება თავის ადგილას; ბავშვები განცვიფრებით გააუფლებენ თვალებს. გაისმის ზარის რეკა. კარი იღება და ბავშვები შევიდნენ ვიღაც მუშოცვიფდებიან; უველანი შიბბაან სკამებისაკენ და სხდებიან. კოტე იწმენდს თვალებს, აქნევს თავს და შეზივებული იტყობება. კარებში მასწავლებელი გამოიხსდება).

(ფ ა რ დ ა).

ა რ ა მ ე დ ე ბ ა. III.

(ისევ ჭიდასინიძეების ოთახი; უველაფერი შიდაგ-მოდაგებულია. შურის სჯემელ მაგიდას თეორი სუფრა აფარია. თველე ჩაცმულ-დახურული განკარგულებას აძლევს ტასიას, რომელიც მისკენ არ იუფრება. ბესარიონ იღებს შაღტოს, იცვამს და იხურავს ქედს, ისინის

სათვალეს, ვიბიდან იღებს ცხვირსახოცს, შდის და სწავლავს თვალეს რამდენიმეჯერ, გახედავს — სუფთაა, თუ არაო. ბუხარსა ცეცხლი თათქმის ჩამქრალია).

თეკლე. (ტასიას) აბა, მიედივართ ახლა... შენ გეუბნები, შენ: თვალეები ეშმაკებისაყენ რომ გიჭირავს; ქურდობაში-კი მარდი ხარ, და საქმეზე რაღა ღმერთი ვიწყობა... (ტასია შეხედავს და ცრემლები გადმოსცვივს).

კოტე. (ქემადას ამ დროს; შეწყუბუღა) დედა, დედა...

თეკლე. (უკმაყოფილოდ) აბა, ღმერთო ჩემო, შენც, ერთი ბიჭო, რაღა დაგემართა, ხმა ველარ ამომიღია შენთან: გაგონილა, შეიღო! (ბესარიონს) სულ დამავიწყდა, რომ კოტე სახლშია დღეს!.. თორემ ამას რომ უწყობები—ეს ტირის! გაგონილა, ადამიანმა ხმა რომ ვერ ამოიღოს ამის შიშით. (ტასიას) წადი, გაიტანე ახლავე ტილო, სამზარეულოშია და ისე გარეცხე კიბე, რომ სულ სარკესავით პრიალებდეს, თორემ მოკვალ, და ვაი შენი ბრალო! (ტასია სდგუნათ გადის უსატყუოდ).

კოტე. დედა, დედა, ნუ თუ ასე სტანჯავ, როდესაც სახლში არა ვარ? აკი დამპირდი—ალარაფერს ვეტყვიო... დედა, შენ არ იცი...

ბესარიონ. რა არის მართლა, ქალო, რომ აღარ გაათავე... ცოდვია...

თეკლე. აბა, ამას უყურე ახლა... მაშ არ დავარიგო? მაშ ქურდობას შეეჩვიოს? ის უფრო ცოდვა არ არის?... არა, რა ქნა, რა ქნა, თქვენ გენაცვალეთ: მიწაზე არც-კი სჩანს, თითის ტოლია და ამდენი მოხერხება? ისე მოგვარ ჩაჩქმალა, რომ ვერც ასავალი გავუგე და ვერც დასავალი...

- კობე.** დედა, დედილო. შენი კირიმე, — რა იცი, როგორ წაიღო? დედა, ნუ სტანჯავ, ნუ... შე ვთხოვ...
- თეკლე.** (სიკვარულით ეხვევა შეიდას) კარგია, შენ გეთაყვანე, შეილო, შენ რას იკლავ თავს იმ საძაგლისათვის; მოგიკვდეს დედა, განა ღირსი კია ის ქურდი და არამზადა ამდენი შენი მწუხარებისა? შენი კაი გულის კირიმე, კარგო შეილო... აბა, ჩვენ წავალთ ახლა და შენ იცი, ოთახი მარტო არამც და არამც არ დასტოვო, თორემ კიდევ მოიპარავს რამეს. კამოდი-კი დავკეტე, მაგრამ იქნება გაღება მოახერხოს.
- ბესარ.** (იკეთებს სთავადეს, ისწორებს და დამადათ) გაქვს კიდევ მოსაპარავი ფული თუ?
- თეკლე** იმის მეტი. .
- ბესარ.** აბა რალას ამოიღებს. ასეა: როცა არაფერი გაქვს, არაფერს მოგპარავენ.. შიშიც არაფროსა გაქვს... (კოტე განგვიფრებათ მიაშტერდება მამას. მამა შეხედავს მას) რა იყო, ბიჭო; რას შემომცქერი ასე?
- კობე.** (სწრაფად) ეს მართალია. მამი, მოსაპარავი რომ არა იყოს რა, არც ქურდი იქნება ქვეყანაზე. . ეს მართალია, მამა...
- ბესარ.** (გაკვირვებულა შეხედავს კოტეს სთავადეს ზემოდან, შერშე ჩამოაქსნას სთავადეს). ჰო, შეილო, ეს მართალია, თუ არაფერია მოსაპარავი, არც არავინ რას მოიპარავს, ისიც მართალია რომ ცუდი შემნახავი ქურდს აჩენს, მაგრამ ქურდობის გამართლება-კი მაინც არ შეიძლება, ქურდობა უპატიოსნობაა, და ადამიანი იმიტომ არის ადამიანი, რომ პატიოსანი უნდა იყოს... ტასიხზე-კი აბა რა ითქმის: ბავშვია ჯერ, რასაკვირველია გასწორდება; ჩვენს ოჯახში ცუდს აბა რას ხედავს. შენ ხარ და

ოქრო ხარ, შვილო, და ჩვენ ბებრებისაგან რაღაცა უნდა ისწავლოს... მხოლოდ რომ არ ტყდება, ეს-კი კული ნიშანია... სხანს, ჯერ არ შეუნანია სავსებით.

კობე. (განწირულა ხმათ) მამა, შენც გჯერა, რომ ტასიამ წაიღო? მამა...

ბესარ. აბა, შვილო. ჩვენ ხომ ჩვენ თავს არ მოვპარავდით, და ჩვენს მეტი აქ არავინ ყოფილა.

კობე. (თათქმის ტარბილათ) სად დამალავდა, მამა სად? დედამ სულ გადაატრიალა ყველაფერი... უჯავრდებო... მგონია სცემა კიდევ... ოჰ, მამა, ნუ თუ არ შეიძლება კაცი არ გამოტყდეს, მაგრამ შეინანიოს... დიად, ნამდვილად, საშინლად შეინანიოს... ოჰ, მამა რა ძნელია სთქვას კაცმა - ქურდი ვარო... რა სირცხვილია, რა სა*ანჯველია, როცა ყველას კარგი... პატოსანი ჰგონიხარ და... ნამდვილად ..

თეკლე. (მწუხრებულად აწვეკტიებს), კარგი, შვილო, თავს შემოგველოს დედა; შენ თავს ნუ მოიკლავ და ხმას აღარ ამოვიღებ, გაძლევ სიტყვას!

ბესარ. (იკეთუის სათვადეს) ეებ, ძმავე, როგორ გეკადრება პატარა გოგოსავით ტირილი.. (დაუფავებათ) კარგია ერთი: უთუოდ დაილაღე; ტასიას ჩვენ მართლა ხომ არ ვალრჩობთ... ხანდახან თუ დასტუქსავს დედაშენი, რა უშავს. აბა დღეს ვვირბა: ერთი კარგად დაისვენე... მერე ნასადილევს პროექტორში წაიღი...

თეკლე. (ეფავრება შვადს) ტასიას, შვილო, თავის დედა წაიყვანს!..

ბესარ. აი, ხედავ: წავა შინ და ისიც დაისვენებს ჩვენი საყვედურისაგან... თუ არ წაუღია — კიდევ უკეთესი მისთვის.

თეკლე. (ცხარედ) აჰა, ეს კიდეც თავისას გაიძახის. ადამიანს...
 ნუ ამბობ ამას, აბა სული წმინდა ხომ არ წაიღე-
 ბდა... რომ აღარ ჩამოვიდა დედა მისი, მივწერე,
 ჩქარა ჩამოდი მეთქი, და აგერ მთელი კვირა გადის...
 ამაზე რომ არ მოკმედლობდეს ასე. რას დაედევ... წა-
 ვიდეთ, წავიდეთ .. (ღაპარაკით შიდაან).

კოტე. მამა... იცი?...
ბესარ. (მოიხედავს) როცა დავბრუნდები, კიდეც მოვილაპარა-
 კოთ ამის შესახებ... ახლა გვეჩქარება... ნუ გეშო-
 ნიან, დედა შენი ამას იქით აღარაფერს ეტყვის. (გა-
 დიან. კოტე ერთხანს სდგას, შემდეგ ჯდება შავიდასთან,
 თავს ხელზე აუდნობს. შემოდის ტასია. სიცივისაგან კან-
 კალებს, გაღურჯბუღია. მარბის ბუხრისაკენ, მაგრამ
 დაინახავს კოტეს და უკანვე გაბრუნდება წასასულელად).

კოტე. ტასია, ტასია!.. (ტასია ტირილით კავარდება კარედ.
 კოტე გამოუდგება, მაგრამ ვეღარ დაუწვევს და განქრდება).

კოტე. (შეაოთახში. მწუხარედ აღელვებულა), ხმასაც არ მცემს...
 იმ დღეს შემდეგ ხმას აღარა მცემს!.. უთუოდ დაი-
 ნახა, რომ წავიდე. (ერთხანს დგას ჩუმად. კარება იდუბა
 და ღაპარაკით შემოდის — ბესარიონ, თეკლე და მარიამ.
 მარიამს შავი თავშალი აქვს მობურული. თეკლე და ბესა-
 რიონ ისდიან შალტოებს და ბესარიონ ჰკვიდებს ორივეს).

თეკლე. ვაიმე, მაგის ბოდის რას იხდი, ჩემო მარიამ. და-
 ბრუნება: რა უნდა იყოს; ეს რა დიდი საქმეა. ნეტა-
 ვი ამაზე უფრო სამწუხარო ამბავი არაფერი იყოს...
 დაბძანდი, აჱ აქ—ტახტზე... ერთი შენი შვილის ამ-
 ბავიც შეიტყე... ჰმ, რა გვიყო... რა გვიყო... იქ-
 ნება გამოტყდეს, მეთქი. გწერდი, მაგრამ მას მერმე
 რამდენი ხანი გავიდა, და ამის ნიშან-წყალიც კი არა-
 ფერზე ეტყობა... ადამიანო, ეს თითის ტოლა გოგო
 როგორ არის ასეთი მოხერხებული, როგორ დამა-
 ლა, არ გიკვირს, ადამიანო?..

- მარიამ.** (შეძრწუნებული წაიშენს თავში) ვაი ჩემ დღეს, უბედურ ქერივ-ოხერ თავს! რ ს ვიფიქრებდი ამას, თუ ასე შემირცხვენდა ჭალარას, თუ ასე მომპრიდა თავს. (იგჭიარება იქით-აქით) სადაა იგი ჩემი დამ ღუბელი...
- თეკლე.** (კოტეს) დაუძახე, შეილო, გენაცვალოს დედა. (კოტე ღვას უძრავად) ამას ისე ეცოდება, ლამის მომიკედეს ჯავრით.. ნუ დააბრალებთო... (კარი გაიღება; ტასია შემოკარდება შურდულივით და გაქანება დედისაკენ).
- ტასია.** დედა... დედილო, შენი ქირიმე... წამიყვანე... (ტარიას) დედილო.. აღარ შემიძლიან აქ დარჩენა, დედილო! (ჭკოცნის გულზე, კაბის კალთებზე, ხელებზე, სადაც მოხვდება) მაკოცე, დედილო... შენც მაკოცე... მაკოცე..
- მარიამ.** (სწევს იქით, ჭკლევს ხელიდან კაბას და ხელებს, რომლებსაც იჭერს და ჭკოცნის ტასია). არა, არა, ჯერ მოიცადე... ჯერ ვნახოთ ერთი ღირსი ხარ თუ არა კოცნის და...
- ტასია** (ისევ ისე ძაღვ კეკრის და ჭკოცნის ტარიასა და სლოცინით). კი ვარ, დედილო... კი ვარ, შენი ქირიმე...
- კოტე.** (აღუღებულა მთარბენს მარიამთან სიტყვების უღაპვით), აკოცე, აკოცე, კია ღირსი!
- თეკლე.** (ბესარიონს) წაიყვანე, კოტე, აქედან; სადმე გაისიერნეთ!
- ზესარ.** დაიცადე ერთი... (აღუღებულა შესტქერის კოტეს, თათქოს რაღაც აზრი უბადება თავში, თავზარ-დაცემული ჯდება შარდაპირ სკამზე).
- მარიამ.** ღირსი ხარ—ქურდი?.. შეილო, შენ საცოდავო, რაზე დამასხი თავს ლაფი? მარტო ერთი-ლა ნუგეში მქონდა ამ სიბერეში: პატროსანი ოჯახი მაქვს მეთქი...

- ტასია.** არ ვარ ქურდი, დედილო, არ ვარ... მაკოცე
 მაკოცე.
- კოტე.** არ არის ქურდი, არა... აკოცე... აკოცე...
- თეკლე.** (ტაცხარებული) აბა ვინ ამოიღო, ვოგო? შენს მეტი
 ვინ იყო შინ? ჩვენ ყველანი წავედით. შენ ხომ
 თვითონ ნახე, რომ ჩავდევი დილით ის ფული სა-
 ფულეში და კამოდში შევიწინახე?..
- მარიამ.** (იგდევს გულადან ტასიას). გაიგონე რაც სთქვა ქალ-
 ბატონმა; გაიგონე? გაკოცებ კი არა, მე შენ... ნა-
 ხე ის ფული იმ დილაზე თუ არა? (ბოლოს მოაშო-
 რებს, დაუჭერს ორსვე ხელს და გაწერებს მომარებათ)
 მითხარი, ახლავე, ნახე თუ არა ის ფული დილით...
 ნახე თუ არა, მითხარი, ახლავე!
- ტასია.** ჰო, ვნახე, ვნახე, დედილო... მაკოცე ერთი... ერთი,
 შენი კირიმე.
- მარიამ.** ნახე და რისთვის ამოიღე, რისთვის?
- ტასია.** (ტირალით) მე არ ამომიღია, დედილო...
- მარიამ.** აბა ვინ ამოიღო, შენ სასიკვდილევ; სხვა სიკეთესთან
 სრუობაც რომ დაგიწყია .. (წამოვარდება გატაცებულ-
 და, წაავლებს თმაში ხელს, უნდა სცემოს; ევეღანი წამო-
 გვივდებიან). აბა ვინ ამოიღო, აბა ვინ ამოიღო?
- კოტე.** (ღრიალით ჩავარდება დედა-შვილს შუა) მე ამოვიღე...
 მე .. მე... ნუ სცემ. მე... ვარ ქუ... ქუ... რდი...
 მა .. მა... პატი... მა... მა... მაპატიე (სდევებით ტირის)
 რატომ... რა... რატომ არ უთხარი... შენ ხომ...
 ხომ იცოდი... (ტირის. ევეღანი ერთ წუნს გაშეშე-
 ბიან განგვიფრებულნი; თეკლეს მუხლება მოკეკება და
 წაიკეკება შირდაშირ იატაკზე; ტასია ეკვრის უსიტველად
 დედას. ბესრიან გარინებული სდვას).
- თეკლე.** (სასოწარკვეთილად) ოოპ, რას ამბობ, შეილო? რა-
 ტომ დამღუბე... შენისთანა პატიოსანი და მართა-

ლი არავინ არ იყო მეგონა ქვეყანაზე! როგორ? ერთად არ გავედით მაშინ?.. მართალია რაც თქვი, თუ ტასიას სიბრალულთ ამბობ?

კოტე. (სღოკინიანთ) მართალია, დედა, მართალი .. მერე დაებრუნდი... (მიდის მარიაშთან ტირილით და მ დაკს თავს იმას მადმა) მამატრე... აკოცე... აკოცე ტასიას.

მარიაშ. (ეხვევა ერთი ხელით კოტეს, შუარეთი ტასიას ჰკოცნის და ეუბნება) რატომ არ თქვი, შვილო, თუ იცოდი?

ტასია. (ვერ კადვჯ ვერ დამშეადუბუნდა; სღოკინიანთ), ი-ი-ისე უყვარს კო-კო-ტე ბატონს და ქალ-ქალბატონს... ეწყინება, არ დაიჯერებს მეთქი... მე..მე ხომ ჯა-შუში ა-არ ვარ... (ტასია და კოტე სღოკინებენ; ერთ წუთს სიხეშება).

ბესარ. (გაშოკრებული, მივა ტასიასთან, ეფერება და ჰკოცნის). ოჰ, შვილო საბრალოვ, მადლობელი ვარ, მადლობელი; მართალია—გვეწყინებოდა.

კოტე. (მივა მამასთან, მგერამ ვერ შეუხვდა სხეზე) მამილო, რა... რამდენჯერ მინდოდა მეთქვა ის... ის... ფული... სასწავლებლიდან აგდებდნენ და ნი...ნი... კოს მი-მი-ვეცი...

ბესარ. ვიცი, შვილო, ვიცი; მჯერა, რომ კარგ საქმეზე მოიხმარდი, მაგრამ რაღა იგი კაცი საქმე, რასაც ამდენი ტანჯვა მოსდევს... (მიჭყავს თეკლესთან, რომ შედიგ გარანდებული ზას ისევ ატაკზე; ბესარიონ მოჰკადუბს ხელს თეკლეს, აიყვანს და ჩასვამს სავარძელში.)

კოტე. დედილო .. შენი ჭირიმე, დედილო... ვერ გაგიბედე თხოვნა... არ მომცემდი... არ შეიძლებოდა მოცემა... დე...დე...დე... (გულ-აწუკებუთა) მი-მი-აკოცე... მი-აკოცე, დედილო... შენი ჭირიმე. (თე-

გელნიერი შეშთხვევა.

(დასასრული).

ლომ გაიხედა და ეზოში ორი შავი აჩრდილი შეამჩნია: სახლს უახლოვდებოდნენ.

— ეი, ვინ ხართ? — შეეკითხა ილო.

— ნუ გვეკითხავ, ძმობილო, — უპასუხეს მგზავრებმა: — გზა აგვერია, სოფელში შამოვედით და თავ-შესაფარი კი ვერსად ვიშოვეთ. მიიღეთ გასამრჯელო და მოგვეცით ერთ ლაშეს ბინა.

ილო უსიტყვოდ შებრუნდა სახლში და შასპინძლებს გადასცა მგზავრების თხოვნა.

— რა შესტუმრება, რა მავათი მცხელა, — ჩაილაპარაკა ბერომ.

— მაშ ამ ყინვაში ხომ არ დაიხოცებიან, — ერთხმად შიადახეს ცოლმა და შვილებმა: მადლია, შემოიყვანათ.

ლეჟსო გავიდა სტუმრების მისაღებად, ცხენები ჩამოართვა და სტუმრები სახლში მიიწვია.

— მობრძანდით, ბატონო, მობრძანდით, — მიეგება ბერო კარებში და რალაც უნებური პატივის ცემა იგრძნო ქალაქურად ჩაცმულ, ახოვან, შავგვრემან კაცის მიმართ, რომელიც

ლიმილით შემოვიდა და ბეროს მადლობა გადაუხადა მასპინძლობისთვის.

— აბა, ცეცხლი გააჩაღეთ! — დაიძახა ბერომ: — ეტყობათ, ძალიან შესცივნიათ.

ერთ წუთს თითქოს ყველას გადაავიწყდა ავადმყოფი და სტუმრების მოვლა-სამსახურს შეუდგნენ; ზოგმა სველი ნაბღები და ყაბალიახები ჩამოართვა, ზოგი ცეცხლს უკეთებდა, ზოგი სკამებს აწედიდა სტუმრებს; ერთი სიტყვით იმ—წუთში ყველა მათთვის ზრუნავდა. ჩამოსხდნენ სტუმრები სკამებზე და სიამოვნებით შეპყურებდნენ ლუზლუზა ცეცხლს.

სანამ სტუმრები და მასპინძლები ერთმანეთს გაეცნობოდნენ, ნატომ ცივი ხმით შექკივლა:

— გამიშვით! ბები, ბები, შენთან მოვდივარ!

— ვაი შენს დედას, შეილო! — დაიძახა მართამ და ბავშვს გადახდელი საბანი გაუსწორა.

სტუმრებმა ახლა შენიშნეს პატარა ტახტზე მწოლარე ბავშვი.

— როგორ, ავადმყოფი გყავთ? მაშ კაი დროს მოვსულვარ, — სთქვა ევროპიულად ჩაცმულმა კაცმა.

მსწრაფლ წამოდგა და მიუახლოვდა ავადმყოფის საწოლს. ბავშვის მშენიერებამ მიიპყრო უცნობის ყურადღება. შეამჩნია, რომ ძალიან ბევრი სახურავი ეხურა და საყვედურით მიმართა იქ მყოფთ: — თქვე დალოცვილებო, ბავშვი სიციხით იწვის, თქვენ კიდევ ხუთი საბანი დაგიხურავთ. ახადა საბნები და გულიანად დაუწყო სინჯვა. მასპინძლები გაკვირვებით მისჩერებოდნენ.

— არ ვყოფილვართ უსარგებლო სტუმრები, — სთქვა აქამდის გაჩუმებულმა მეორე მგზავრმა: — ეჭიმი მოგიყვანეთ.

ეჭიმის სახელის გაგონებამ ისეთი სიხარული გაამეფა მთელ ოჯახში, თითქო მხსნელი მოვლინებოდესთ: ყველას სიხარულის ცრემლები სცვიოდა; დარწმუნებული იყვნენ,

რომ ექიმის მოსვლა სასწაულს მოახდენდა და ბავშვი გამო-
 ბრუნდებოდა

— აბა, მაკრატელი მოიტანეთ, გაკრიკეთ, ზეწარი და-
 ვეღეთ, ტიკორა ცივი წყალით გაავსეთ და დაუდეთ თავ ქვეშ!
 სწრაფად სრულდებოდა ექიმის ბრძანება: ბავშვი სველ
 ზეწარში გაახვიეს.

— წყალში, წყალში ვადამაგდეს! — დაიწივლა ნატომ.

— ნუ გეშინიან, გოგონა, მალე კარგად იქნები.

ბავშვი ცოტათი დამშვიდდა.

— სველი ტილო ხშირ-ხშირად უცვალეთ თავზე. რამ-
 დენი ხანია, რაც ავად არის? — იკითხა ექიმმა.

— ერთი კვირაა, ბატონო; რაც ავად გახდა, თითქმის
 არაფერი უქამია.

— მით უკეთესი; არც ახლა აქამოთ; მხოლოდ რძე ას-
 ლით, რაც შეიძლება ბლომად.

— მაგას კი ვიშოვი, შენი ქირიმე, — წუწუნით უთხრა
 მართამ, — რითი არის ავად ბატონო?

— სახადით. რატომ ექიმს არ შეატყობინეთ?

— რა ვიცი, შენი ქირიმე, — ჩაახველა ბერომ: — ამ სო-
 ფელში ოთხი ექიმია, თქვენისთანა ნასწავლი კი არა, შენი
 ქირიმე: ისე, — სოფლის ექიმები, მაგრამ ვერ მიშველეს; იცის
 ღმერთმა-ხარჯი არ დამიზოგავს.

— მოგეყვანა ბარემ მკოდნე ექიმი, და აქამდის შენი
 ქალი ფეხზე იქნებოდა.

— ყრუები ვართ, ყრუები, ბატონო. დაილოცა ის ბედ-
 რიერი შემთხვევა, რომელმაც თქვენ ზემ სახლში მოგაგდოთ;
 დაილოცა ნასწავლი კაცის სახელი: თქვენმა მობრძანებამ
 იქელი შემოიტანა ზემს ოჯახში; იქნებ ღმერთმა მიშველოს.

— მგონია, რომ ბავშვი უკეთ შეიქნება მალე; მხოლოდ
 ჩემი დარიგება შეასრულეთ; ნიკოს მამას უმადლოდეთ, რომ
 ავად გახდა, — და ექიმმა ღიმილით გადახედა თავის თანა-
 კზავერს.

— მართლაც მამაჩემის ავადმყოფობამ გადაარჩინა ზაგუში. ექიმი ჩემთვის მიმყავდა; გზა აგვერია და ამ სოფელში შემოვედით; აქაც ბინა არაფერ მოგვეცა თქვენს მეტმა, თქვენდა საბედნიეროდ.

— ოღონდაც! — ჩაილაპარაკა ნართამ და ზაგუშს დახედა: ზაგუშს ჩასძინებოდა.

მასპინძლები ვახშმის საშხადისს შეუდგნენ; გულიანად ივახშმეს ჩვენმა მგზავრებმა და კოტა თვალი მოატყუეს ტანთ-გაუხდელად. მალე კიდევაც გათენდა. სახლში მყოფნი აღრეწამოიშალნენ. ზაგუში უკეთ იყო: სიცხეს კოტა დაეკლო. ექიმმა დარიგება მისცა მშობლებს; ლექსოს უთხრა წამლებისთვის გაჰყოლოდა და დაიწყო წასასვლელად მზადება; უკანასკნელად მივიდა ზაგუშთან, გაუსინჯა მჯჯა და ტკბილი ღიმილით გამოეთხოვა.

— ნატომ მადლიერი თვალებით შეხედა ექიმს, თითქოს ეუბნებოდა: ჩემო მხსნელო, თავის ღღეში არ დაგივიწყებო.

ორი კვირის შემდეგ ნატო სრულიად გამოკეთდა. მთელი ოჯახი სიამოვნებით იგონებდა იმ ბედნიერ შემთხვევას, რომელმაც სამარის კარიდან დააბრუნა ცქრიალა ნატო.

— მამა, ახლა ხომ გამგზავნი სკოლაში? — ღიმილით შეეკითხა ნატო.

— კი, შვილო: ახლა გავიგე, თუ რა შესძლებია სკოლას, და ნატო მაგრა ჩაეკრა გულში მამას.

კონა.

გაზაფხულის წვიმა.

სიკ-წიკაბ, წიკაბ-წიკაბ... სკრის და ჟონავს,
ვარდის კოკორს შივის აკონავს!

—
იას, ჩირგვ-ქვეშ ფერ-მიმჭრალსა,
აკბოველებს, ჰმატებს ძალსა!

—
ხავერდოვან მინდვრის ბალახს
აკეკლუცებს, აცლის ტალახს!

—
და იქ ჯეჯილოს, გლების ხნულსა,
კიდან უვლენს სიხარულსა!

—
წიკაბ-წიკაბ, წიკაბ-წიკაბ... სკრის და ჟონავს,
ვარდის კოკორს შივის აკონავს!

* * *

—
ღრუბელთ გროვა, ღრუბელთ ქულა
გაიპენტა, მიილულა!

—
მზემ სხივები მიმოფანტა, —
ცამ ქვეყანას გაუცინა!

გაეკალა ბულბულს ელდა,
სტვენა მორთო, ამეტყველდა!

—

შეიშმუშენა არე-მარე,
ბრკყვილა და მოელვარე!

—

და, ვინც იმედს თან ატარებს,
დღეს ნეტარებს, დღეს ნეტარებს!

—

ღრუბელთ გროვა, ღრუბელთ ქულა
გაიპენტა, მიილულა!

ლადო გეგეჭკორი.

უძველეს დროის ბავშვის თავ- ბაღსაქალი.

(გავრძელება)

II

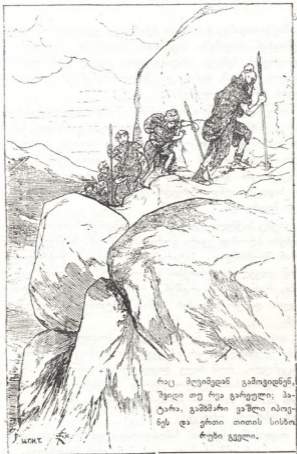
ერთ ერთი დღე უძველესი დროისა.

მდინარის ზირად.—მცირე ნაშთი.—უძველეს დროის სუზმე.—
ბავშვების დასვენება.—წინაშარი მუშაობს.—კრეკი თვალ-ეურს ადგე-
ნებს და სწავლობს.—საშინელი აღშფოთება.—კრეკის თავ-განწირუ-
ლება.—ეინუღას ზეღტი.—უძველეს დროის ირა საშინელება.

ყო მშვიერია, მაგრამ არც მისი ძმები
არიან ნაკლებად მშვიერები. რასაკვი-
რველია, სიარულისაგან იმათ კიდევ
უფრო მოშვიდებოდათ. ამიტომაც,
როდესაც უზუცესი გზა-და-გზა ჩურ-

ჩულთ ელაპარაკებოდა და სხვა და-სხვა ნიშნებით უზსნი-
და, როგორ გამოეცნოთ მდინარის პირას წყლის მცენარე-
ები, რომ ხორცის უქონლობის დროს შესძლებოდათ კუჭი
გაეძლოთ. პატარა მგზავრებს სურვილი მოუვიდოდათ ხოლმე
ჩუმიდ მოეწყვიტათ და გადაეყლაპათ ის ხილი, რომელიც აქა-
იქ ხედებოდათ; ეს ხილი როგორღაც ყინვას გადარჩენოდა
ბუჩქნარებში.

რაც მღვიმედან გამოვიდნენ,
შვიდი თუ რვა გარეული; პა-
ტარა, გამხმარი ვაშლი იპო-
ვნეს და ერთი თითის სისზო-
რუხი გველი.

ბავშობიდანვე ნაბძანები ჰქონდათ: ყველაფერი, რასაც კი იპოვნიდნენ, მღვიმეში მიეტანათ. მღვიმეში უფროსების დათვალიერების შემდეგ უნდა გაეცოთ ყოველივე ნაშოვარი და ნადავლი; ამიტომ, რასაც კი შოულობდნენ გზა-და-გზა, ყველაფერს პარკში ჰყრიდნენ.

რაც მღვიმედან გამოვიდნენ, შვიდი თუ რვა გარეული პატარა, გამხმარი ვაშლი იპოვნეს, რამდენიმე თხილი, სანახევროდ გაყინული ლოკოკინა და ერთი თითის სისხო რუხი გველი. გველი კრეკმა იპოვნა: გველს ეძინა ქვის ქვეშ, რომელიც კრეკმა გადააბრუნა; კრეკი არ სტოვებდა არც ერთ ქვას, სადაც კი უნდა შეხვედროდა, რომ არ გადაებრუნებინა, თუ კი მოერეოდა.

თუმც საკმელს ცოტას შოულობდნენ, სამაგიეროდ კაჯის ნატეხები ბლომად ეყარა გორაკების ძირას. ბავშვებს ტვირთი ძალიან შეუძძიმდათ. პატარები წელშიაც კი მოხრილიყვნენ, მაგრამ ყოველ ღონისძიებას ხმარობდნენ დამალაათ დალაღულობა, რადგანაც იცოდნენ, რომ უფროსები, ყველანაირი ტანჯვის და ვაი-ვაგლახის ჩუმად ამტანნი, იმათ დასცილებდნენ.

დიდი წვიმა და წვრილი სეტყვა მოდიოდა, მაგრამ კრეკი ამას ყურადღებას არ აქცევდა, რადგანაც იმ აზრით იყო გატაცებული, რომ მალე დიდებულ და განთქმულ მონადირედ, ოჯახის სასარგებლო წევრად შეიქნებოდა და საბავშვო ჯობის მაგიერ ნამდვილ იარაღს ატარებდა. ამიტომაც იგი უჩაღად მისდევდა უბუცესს.

ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა; და არც გასაკვირველი იყო: იგი ორ უშველეებელ კაეის მარგულს მიათრევდა.

კრეკს მისდევდნენ წარბ-შეკმუხენილი რიუგი და ჰელი; ესენი გულ-დაწყვეტილები იყვნენ: ვერც ერთმა ვერა იპოვნარა. სასაცილო იყო სწორედ; ნეტა ერთი პაწაწა თევზი ან სოკო მაინც ეპოვნათ; მხოლოდ ერთი მათსავით მშვიერი

ობობა იპოვნეს. დანარჩენებიც თავ-ჩაღუნ-ულები და მოკრუნ-ჩხულები მიზოზიალობდნენ, ფეხებს ძლივს მიათრევდნენ; სახეზე კიდევ ქუჭყიანი წყალი ჩამოსდიოდათ. მგონი საჭირო არ არის გითხრა, ეორე, რადგანაც შენ თვითონაც მიხედვები, რომ უძველეს დროის ბავშვები თავის დღეში პირს არ იბანდნენ; შემთხვევით თუ დაიბანდნენ, როდესაც ცურვას სწავლობდნენ. უნდა-კი გითხრა, რომ ისე კარგად ცურავდნენ, როგორც ძაღლები და ზოგიერთი ახლანდელი ველურები, რომელნიც დიდ ოკეანეს კუნძულზე სცხოვრობენ.

ბევრი სიარულის შემდეგ უზუცესმა ანიშნა ბავშვებს შემდგარიყვნენ.

მგზავრებიც მაშინვე დაემორჩილნენ.

— აი იქ, კლდის ქვეშ, მშვენიერი მშრალი ალაგია დასასვენებლად, — სთქვა მოხუცმა: — დასხედით, ვკამოთ, გახსენით თქვენი პარკები.

ზოგი წამოწვა, ზოგი ჩაცუქდა ქვიშაზე, ხოლო ყველაზე კარგი და მშრალი ალაგი, სადაც წვიმა არ ხდებოდა, დაუთმეს უზუცესს.

კრეკმა ყველა პარკი გაასინჯვინა უზუცესს, შემდეგ თავისი პარკი გახსნა, ამოიღო პატარა გველი და მოწიწებით მიართვა: ეგონა — ამ სახარბიელო ულუფის შუკმა, რაზედაც თვითონ ოცნება-კი არ შეეძლო, მხოლოდ უზუცესს შეუძლიანო.

ახლაც საფრანგეთის სხვა-და-სხვა კუთხეებში გლეხები სიამოვნებით სკამენ ხელიკებს და ერთგვარ ჯოჯოებს.

უზუცესმა ნელა ჰკრა ხელი კრეკის გამოწვდილ გველს და სთქვა:

— ეგ თქვენ გქონდეთ; რაც შემეხება მე, ფესვების ღეკვას ვარჩევ — როდესაც შემწვარი ხორცი არა მაქვს. ამას მე დიდი ხანია შევეჩვიე; ჩემი ძველებიც ასე იქცეოდნენ. აბა, შეხედეთ ჩემ კბილებს, და მაშინ დაინახავთ, რომ პატარაო-

ბიდანვე უმ ხორცს ვღებავდი, ან კიდევ მოუხარშავ და წებოიან მცენარეებს. ჩემ სიყმაწვილეში, ბავშვებო, ჩვენი კეთილ-მყოფელი ცეცხლი, ჩვენი მეგობარი, რომელსაც თავანს უნდა ვსცემდეთ, ხანდისხან სრულებით გაგვიქრებოდა ხოლმე და ხშირად მთელი თვეები და ხან წლებიც ყბები დაწყვეტილი გვქონდა, რადგანაც ისეთ საქმელს ვღებავდით, როგორსაც ვშოულობდით. ახლა კმარა ლაპარაკი. შეგქცით, ბავშვებო, დროა! ბავშვებიც ხარბად მისცივდნენ მცირე საკვებს, რომელიც მათ უზუტესმა დაურიგა.

ეს მცირე საუზმე ერთ წუთს გადაულაპეს და ცოტათი მაინც მოიკლეს შიმშილი მგზავრებმა. შემდეგ მოხუცმა უბრძანა. ბავშვებს მოესვენათ, სანამ მუშაობას შეუდგებოდნენ.

ბავშვებიც მაშინვე მიეცვრნენ ერთმანეთს, რომ გამთბარიყვნენ, და უცბად ჩაეძინათ რაც შეეებება კრეკს, იმას არ მოსვლია ძილი: იმის ფიქრი იყო, თუ როდის დადგებოდა ის დრო, როდესაც მას, როგორც ვაჟაკს, ისე მოექცეოდნენ. იწვა უძრავად თავის კუთხეში ჩუმად, ღრმა სიყვარულით და ცოტაოდენ შიშითაც-კი თვალ-ყურს ადევნებდა მოხუცს, რომელსაც ბევრი საოცარი და იღუმალი რამ ენახა თავის სიკოცხლეში.

მოხუცი-კი ამ დროს ჩაფიქრებული ფესეს ღებავდა და თან გამჭრიახი და გამოცდილი თვალით იქვე დაყრილ კაყის ნატებებს სინჯავდა.

კრეკი სცდილობდა ყველა მისი მოძრაობა დაეხსომებინა: დაინახა — როგორ აარჩია მოხუცმა ერთი რგვალი და გრძელი, კიტრის მზგავსი კაყი, მერე ფებებ შუა ჩაიღო, მოუჭირა და თავისკენ მოსწია.

როდესაც ამ ქვას ბუნებრივი ქაბრაკივით მაგრად მოუჭირა მუხლები, მოხუცმა ორივე ხელით აიღო მეორე, უფრო დიდი ნატები და რამდენჯერმე ფრთხილად დაარტყა მორგვალე-ბულ ქვის წვერს. შემდეგ დააწვა მთელი თავისი სიმძიმით ამ

უბეშ ჩაჭუქს და აქეთ-იქით გასწია ისე მძლავრად, რომ შუბლზე ძარღვები დაეზტრა და იმ კაეის ნატების გვერდებიდან კი, რომელსაც აწვებოდა, გძელი ნატებები გამოსცივდა ყოველნაირ სიფართისა, რომელიც ახალ მთეარეს წააგავდა. ერთ ნაპირიდან—მსხვილი და ხორკლიანი, მეორედან—წვრილი და წვეტიანი ნატრები სციოდა და იზნეოდა ქვიშაზე, როგორც დამკნარ ყვავილის ფურცლები

ეს თაფლის ფერი მკვირვალე ნატებები ჩვენი ფოლადის დანებსავით სჭრიდნენ, მხოლოდ დიდხანს ვერ სძლებდნენ.

ამ დროს კრეკს განციფრების და აღტაცების წამოძახილი ამოხდა გულიდან.

საკუთარის თვალთ ნახა, თუ როგორ კეთდებოდა დანების, ისრების და შუბების წვერები.

მოხუცმა ყურადღება არ მიაქცია ბავშვის აღტაცებას და ხელოვნურად ნამუშეარ მკრელ წვერების მოგროვებას შეუდგა, მაგრამ უცბად ყურები სკჭვიტა, სწრაფად მიიხედა მდინარისაკენ და ჯერ გაკვირება, მერე ისეთი შიში გამოხატა, რომელიც კრეკს ამ აღუშფოთებელ და ამაყ სახეზე თავის დღეში არ ენახა.

ამაყი და თავმოყვარე კრეკიც შიშმა მოიცვა. მაგრამ სდლილობდა არ აღელვებულებო და მოხუცსავით ამანაც ყური დაუგდო და თან კვერთხს წამოავლო ხელი

შორიდან, მდინარის ზემოდ ჩრდილოეთის მხრიდან ისმოდა რაღაც საშინელი, გამოურკვეველი ხმაურობა—საშინელი, შემზარავი ღრიალი.

ბავშვები წამოცივდნენ და შიშისგან კანკალი დაიწყეს. მოხუცმა უბრძანა იმათ, საჩქაროდ აცოცებულებენ მოლიპულ ციკაბო კლდეზე და თან ურჩევედა ხელებით მობლაუქებოდნენ კიბის საფეხურებსავით ჩამწკრივებულ გამოშვერილ ქვებს და კაეებს.

ბავშვები დაემორჩილნენ და როდესაც ზემოდ ავიდნენ,

უცხად ყურობი სკვერტა,
სწრაფად მიიხედა მდ ნა-
რისაჲენ და ისეთი გა-
კვირვება და შიში გამოეხატა,
რომლის მზგავსი კრეც აჲ აღ-
შფოთებულ და ამაჲ სახეზე
თაჲის დღეში არ ენახა.

გაწინენ მუცელზე და დაიწყეს დასისხლიანებულ თითების
ლოკვა.

მოხუცს არ შეეძლო აპყლოდა ბავშვებს. იგი კლდის ძირში დარჩა. კრეკიც, თუმც მოხუცი ემუქრებოდა, უჯავრდებოდა, შალლა ადიო, ბრძანებას არ დამორჩილდა და მასთან დარჩა.

— ოჰ, უხუცესო!—წამოიძახა კრეკმა: უცნაური განსაცდელი მოგველის; როგორც შენ თვითონ ამბობ, მე შენ გიყვარვარ, და მეც არ მინდა დაგტოვო მარტო. ან ერთად დავიხოცნეთ, ან კიდევ ერთად გავიმარჯვოთ. შენ გულადი, ღონიერი ხარ, მაშასადამე იბრძოლებ, მე კი, თუ ჩვენთან ვგრავი ხალხი, ან ველური ნადირი მოვა და დაგვესევა, უკბენ და ღვიძლებს ამოვჭამ.

როცა კრეკი ამ საომარ სიტყვას ამბობდა, მრისხანე ხმაურობა გაძლიერდა. ნათლად სჩახდა, რომ რალაც საფრთხე ყოველ წუთს უახლოვდებოდა იმ ალაგს, სადაც ბავშვი და მოხუცი იყვნენ.

— კრეკ, შენ მახვილი თვალები გაქვს! გაიხედე მდინარისაკენ, იქით, ჩრდილოეთით—რას ხედავ?

— ცა სულ გაშავებულა უშველებელ ფრინველებისაგან. ისინი დანავარდობენ; ალბად მათი შემზარავი ყვირილი გვაშინებს.

— წყალზე-კი არასა ხედავ? აბა ერთი კიდე გაიხედე. ფრინველები დასერიანდებენ მდინარეს: უთუოდ მდინარეში მომკურავ მძორს მოსდევენ. ალბად მარჯვე დროს ელიან, რომ დაესიენენ. კარგი, მაგრამ ვინ ღმუის ასე საშინლად? ეს ხომ ფრინველები არ იქნებიან. მოდი ხელში აგიყვან: ერთი კიდევ გაიხედე.

მაგრამ კრეკი, ხელში აყვანილიც, ტყუილად გაიყურებოდა შორს.

— ეი, ბიჭებო, რას ხედავთ თქვენ მაგ სიმალიდან? —

შესძახა მოხუცმა ბავშვებს, რომელნიც უშიშრად იწვნენ კლდის თავზე, — შენ სთქვი, რიუგ!

— ჩვენ ვხედავთ, — მიუგო. დიდყურა რიუგმა, — ჩვენ ვხედავთ შორს, შუა წყალში, თეთრ კუნძულზე რალაც შავ ხროვას; აგრამ ვერ გავგიგია რა არის: შავი ხროვა ინძრევა.

— კარგი, რიუგ, ფართე-რქიანი შავი ხარი ხომ არ არის? თუმცა, — ჩაილაპარაკა მოხუცმა, — გარეული ხარები ძვირად მოდიან ახლა ჩვენში, მაგრამ კიდევ შეიძლება შეხვდეს კაცი.

— რა? ეს საშინელება ფართე-რქიან ხარზე უფრო დიდია, — დაიძახა რიუგმა.

— ოჰ, უხუცესო, — წამოიძახა ჰელიმ, — ახლა ერთი-კი არა, ორი შავი გროვა ინძრევა და თეთრი კუნძული ალაგ-ალაგ წითლად არის შეღებილი.

— ახლა ვხედავ, ვხედავ! — ოჰ, უხუცესო! — სწრაფად დაიძახა კანკალით მთლად გაფითრებულმა კრეკმა: — იქ ორი უზარმაზარი ნადირია; ყინულზე წვანან. ყინული ორი ჩვენი მღვიმეს ტოლბაა. ცხოველები არ ინძრევიან.

— ოჰ, უხუცესო! ახლავ ჩვენ წინ გასკურავენ: — აი, უყურე! დავიღუპეთ!

მოხუცმა კრეკი ძირს ჩამოსვა, თვალები აღელვებულ მდინარეს მიაპყრო და ძველმა მონადირემ ისეთი სანახაობა დაინახა, რომელმაც, თუმცა მამაკი და უშიშარი იყო, მაინც შიშის ხარი დასცა.

კრეკი და დანარჩენი ბავშვები კი უნებურად ტიროდნენ და თრთოდნენ შიშისაგან. აღელვებულ ზვართებს კი, რომლის ხმაურობა აუარებელ გარეულ ფრინველთა შემზარავ ყვირილს უერთდებოდა, უზარმაზარი ყინულის ბელტი მოჰქონდა. ამ ყინულის ბელტს მოსდევდნენ, გარს ეხვეოდნენ წყლის გველები, ხვითქები, რომელთა ჯიში ახლა სამუდამოდ მოსპობილია. ყინულის ბელტი ზვირთებზე ქანაობდა და უზარმაზარი გრძელფაფარიანი და აფრიალებულ კუდიანი სპალო-მამონტი მო-

— ოჰ, უზუცესო, — წამოიძახა პე-
 ლიმ, — ახლა ერთი-კი არა, ორი შა-
 ვი გროვა ინძრევა და თუთარი კუნ-
 ძული ალაგ-ალაგ წითლად არის შე-
 ლებილი.

ჰქონდა. უკანა ფეხები ამ საშინელებისა, როგორც კაცისა, ცინულის ნაპრაღში ჩაქედლილ-ყვნენ.

ეს საშინელება თითქმის იდგა თავის უკანა ფეხებზე; მოკაუჭებულ ეშვები ზევით ასწეოდა; გემის ანძასავით ამართულ ხორთუმიდან განუწყვეტელი სისხლის შადრევანი ამოჩუბჩუბებდა. მთელი ტანი სისხლში ჰქონდა მოსვრილი, რომელიც დაჭრილ მუცლიდან გადმოსდიოდა ნადირი ღმუჯოდა და სულთ-მოზობიანი ღრიალებდა ამ საშინელებას გვერდით უწეა უზარმაზარი, ბანჯგელიანი დამღვრჩვალ მარტორქა; აი ამას გაეპო მამონტისთვის მუცელი რქით.

ეს საშინელი არსებანი სისხლით მორწყულ ცინულზე გაკურდნენ უბ-უცესის წინ; ამ სანახაობამ ძველი თქმულება და თავის წინაპართა, მონადირეთა, თავგადასავალი მოაგონა. უზარმაზარი სპილო დაეცა თავის მტრის გვაშზე, უკანასკნელად დაიყვირა და განუტევა სული.

დედა-მიწა შეინძრა ამ ყვირილზე; ყველა მხრიდან გაისმა გამოძახილი; ხოლო მტაცებელი ცხოველები, თავ-ზარ-დაცემულნი, ერთ წამს შეჭერდნენ და განძვინებული დევნა შესწყვიტეს.

მაგრამ ცოტა ხანს უკან მეტის გააფთრებით მისცვივდნენ ცინულის ტივს, რომელზედაც ახლა ორი უზარ-აზარი გვამი განისვენებდა.

ძერები და არწივები ჩამოფრინდნენ საშოვარზე; ხვითქები კიდევ ცინულზე აცოცდნენ, რომელიც ამ დროს ნელ-ნელა მიცურავდა.

როდესაც ეს ცინული დაიშალა, მოხუცმა მოიწმინდა ხელით მკაცრი გაოფლიანებული სახე და დაუძახა თავის ახალ-გაზრდა თანა-მგზავრებს.

ბავშვები კბალებს აკრაქუნებდნენ, ფეხებს ძლივს მიათრევდნენ და ხმის ამოღების ძალა-ც-კი არ ჰქონდათ საცოდავებს, როდესაც მოხუცთან ჩამოვიდნენ. კრეეს-კი მაგრა ჩაეჭიდა მოხუცისთვის ხელი და არ უშვებდა.

ეს საშინელება თითქმის იდუა
თავის უკანა ფეხებზე; მრავალ-
ტუბული ეშვ ი ზევით ასწო-
და, ემი; ანაასავით ამართულ
ზორთუ იდან სისბო ს შადზე
ანი ამ რეჯეჯობა.

— აი, ჩემო ძვირფასო ეორე, რას არ შეხედებოდი? ხოლმე იმ დროს საფრანგეთში პატარა ბავშვები.

ყველა ამის შემდგომ, რაც ნახეს და რაც შიში აიტანეს, რასაკვირველია ძნელი იყო მათთვის განზრახულ საქმეს დასდგომოდნენ კაეისაგან იარალის დამზადების გაკვეთილი ვადასდეს და დაღვრემილნი გაუდგნენ გზას მღვიმესაკენ.

ბავშვები წამ-და-უწუმ უკან იხედებოდნენ: ხან ფრინველების ხმაურობა მოესმოდათ, ხან მოელანდებოდათ, რომ ერთ-ერთი იმ გაუმაძღარ მხეტთაგანი მოსდევთ, რომელნიც მკვდარ სპილო-მამონტს და მარტო-რქას ასდევნებოდნენ.

მაგრამ თან-და-თან დამშვიდნენ. კრეკმა ლიმილითაც-კი წასჩუჩრჩულა რიუგს: „ოჲო ისეთი მოწყენილი იყო ამ დილით, ჩვენ რომ მივიდიოდით: საღამოთი-კი გაეხარდება, რომ დღეს იმას ხედა ჯერი ცეცხლის მფარველობისა; ის შიში ძაინც ასცდა, რაც ჩვენ გამოვიარეთ.“

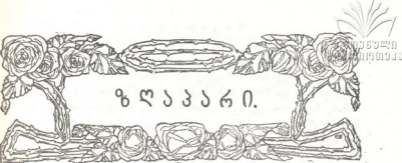
ამაზე რიუგმა თავის ქნევით უპასუხა:

ოჲო გამბედავია; იქნება ინანოს კიდევ, რომ ამისთანა საშინელება ვერ ნახა!

მარიამ იაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

ზ ლ ა კ ა რ ი .

იზრაილ რაბინოვიჩისა.

ს მოხდა ჩვენი დედამიწის სიკოცხლის განთიადზე, როდესაც ლეთიური ძლიერი სიტყვა „ასრულდეს“ ჯერ კიდევ არ დადუმებულიყო ქვეყნად: ჯერ კიდევ გაისმოდა ეს დივებული ხმა, გადადიოდა ქვეყნიდან ქვეყნად, ეფინებოდა მთებსა და ბარს, დასკურავდა ზღვასა და მდინარეზე და თრთოდა ტყეებში ხეებს შორის.

მთელი დღის განმავლობაში ანათებდა და აშუქებდა დედამიწას მზე და დაილაღა.

დაქანცული მზე გამოეცხადა უფალს, დაემხო პირქვე იმის ტახტის წინ და შეჭალადა:

— დიდი და უზარმაზარია შენი დედამიწა, უფალო; მრავლის უმრავლესია შენი ქმნილება, რომელიც იქ სცხოვრობს; ანგარიში არა აქვს იმ ხეებს და ბალახს, ყვავილებსა და ბილილას, რომელიც იმის ძუძუს სწოვს. უზარმაზარი და უსაზღვროა ზღვა—ოკეანები, კიდით-კიდემდე რომ რწყავს დედამიწას.

ყველა შენ ქნილებას-კი უყვარს სინათლე და სხივები: ყველაფერი, რაც ცოცხლობს და სუნთქავს, რაც დადის და ფრინავს,—ყველაფერი, რაც იზრდება და ყვავის, რაც

მიმდინარეობს, თუ ჰგორავს, ტირის, თუ იცინის, ყველას და ყველაფერს სწყურია სინათლე და შუქი.

ღიაღია და მძიმე ჩემი საკმე: უნდა ჩავეშვა უფესკრულის ძირას, ჩავანათო უდაბურ ტყის გულში, ჩავიჭვრიტო კლდის ნაპრალებში, თვითო სხივი მაინც უნდა ჩავსტყორცნო ლომის მღვიმესა და მინდვრის თაგვის პაწია სოროშიაც.

ვინ აკოცებს გაზაფხულზე განთიადისას გაფურჩქენილ ენძელას, ვინ გაუღიმებს ახალ ამოფეთილ ბალახს?

აი, იქ, შორს, მინდორში განმარტოებით გდია დახავსებული ლოდი, ვინ მიუაღწერსებს მას?

როგორც ზღვა წყლით არის სავსე და უდაბნო სილით, ისე შენი დედამიწა სავსეა სიციცხლით და სიციცხლე სწყურია ყველას.— მე არ შემწევეს ძალ-ღონე გავანათო მთელი ქვეყანა!

ჩემ ფერ-მკრთალ დას—ღამის მეფე—მთვარეს შენ გაუჩინე მრავლის-უმრავლესი თანაშემწე და როდესაც მშუქარებით დაღლილი ის დაეშვება ცის სპეტაკ ღრუბლების ზვავებში დასასვენებლად, მაშინ დედამიწას ანათებენ პაწია ვარსკვლავები, რომლებიც უმანკო ბავშვების თვალებივით გადმოიციქირებიან ზეციდან.

ასე ჩიოდა მზე... და ღმერთმა შეისმინა იმის ლაღადი.

იმ ღამეს მზის საშველად დედამიწაზე სამი ახალი სიციცხლე აინთო—დაიბადა სამი ბავშვი: პირველი მხატვარი, პირველი მუსიკოსი და პირველი მგოსანი...

თარგ. 6.

ვლად. ალექსი—მესხიშვილი.

ართულ სამუდამო სცენას დაბადებიდან-ვე (1873 წელს, 1 ენკენ.) მრავალი დაბრკოლება ეღობებოდა წინ: ხან ნიეთიერი ხელ-მოკლეობა, ხან დასის აწეწ-დაწეწვა, ხან პიესების შემოკლება. საბედნიეროდ უნდა შევნიშნოთ, რომ ამგვარ ქარტეხილებს არ გაუტეხნია ჩვენ მსახიობთა გული და მათ საღმრთო მსხვერპლს უნდა მიეწეროს, რომ დღეს მათი შრომის ნაყოფით ვსტკებებით. მართლაც დიდია

მსხვერპლი იმათის მხრით.

ახალგაზდა მსახიობთა გაწვრთნა, რეპერტუარის შეხამება, ახალ-ახალი პიესების მუყაითი თარგმნა—ყველა ეს ადვილი საქმე არ არის, მით უმეტეს მაშინ, როდესაც უსაღსრო ხართ და სულ ახლად იწყებთ საქმეს. მაგრამ, თუ ამას დასძლიეს, დასძლიეს იმიტომ, რომ ჩვენ პირველ მსახიობთ ჰქონდათ მოთმინების თილისმა და უზომო სიყვარული ხელოვნებისა. ერთ ასეთ მებრძოლად უნდა ჩაითვალოს ვლ. სარ. ალექსი-მესხიშვილი, რომლის სასცენო მოღვაწეობის 30 წელი ღირსეულად იდღესასწაულა ჩვენმა ერმა ათ თებერვალს, 1913 წელს.

ვლ. სარდიონის-ძე ალექსი-მესხიშვილი დაიბადა 16 თებერვალს, ქ. თბილისში. ეს უმცროსი შვილი იყო ოჯახში. დედა მისი, სოფიო ზურაბის ასული, ჩოლოყაშვილთა ოჯახიდან გახლდათ, ძველებურად აღზდილი, დარბაისელი მეოჯახე ქალი. მისი სიღამაზე ჩვენ საზოგადოებაში ყველამ იცოდა. მასთან სიმკვირცხლე, ცხენზე ჯდომა, თოფის სროლა, ერთი სიტყვით, სიცოცხლით აღსავსე ქალი იყო. ყველა ეს თვისებანი დედამ თავის ლაღას გადაულოცა, თუმცა პატარაობისას მეტად სუსტი აკებულობის ბავშვი იყო, ასე რომ ხშირად მის სიცოცხლეში ექვიცკი შეჭკონდათ.

ბავშვის აღზდაში დიდი როლი ითამაშა აგრეთვე მისმა მამამ—სარდიონ დიმიტრის-ძემ. ეს პირველი ადამიანი იყო, რომელმაც უმაღლესი სწავლა-განათლება მიიღო და სამშობლოში დაბრუნებისას სულ მოკლე ხანში სახელოვანი ექიმი გახდა. ამასთან იგი მოწინავე აზრების მიმდევარი ადამიანი გახლდათ და სულ იმაზე ფიქრობდა, რომ შვილებისთვის კარგი სწავლა განათლება მიეღებინებინა. ამ მიზნით მან შვილებს სამ-სამი გუვერნიორი და გუვერნანტი ქალი მიუჩინა აღსაზრდელად. იმაში ხელს უწყობდა როგორც ყოველ-დღიური შემოსავალი, ისე საგვარეულო მამული კახეთში, სოფელ რუის-პირში.

პატარა ლადო ჯერ ოთხის წლისაც არ იყო, რომ დედამას „კანონიჩის“ პანსიონში დაჰყავდათ, სადაც მისი ძმები იზრდებოდნენ. ერთხელ მან გადაჭრით უარი განუცხადა მამას შინ დაბრუნებაზე, ძმებთან დამტოვეო. მამა მისი უსრულებს სურვილს და ლადოც პანსიონში რჩება.

პანსიონის გამგე ქალს, და საზოგადოდ ყველას, ძლიერ შეუყვარდათ პიტარა ლადო. ყველა მის აღიერებაში იყო. მასთან თამაშობას არა სწყვეტდნენ, ხოლო, რაკი პანსიონში ფრანგული ენა იყო გამეფებული, ლადომაც ამ ენაზე დაიწყო ტიკტიკი და მით უფრო მეტად შეაყვარა ყველას თავი. მოწა-

ფეებს ფრანგული სამხედრო ტანსამოსი ეკვიათ. ლადოცხე
 ვე იყო მორთული. ერთხელ პანსიონის მფარველი დიდი მთა-
 ვარი მიხეილ ნიკოლოზის-ძე ეწვია ამ პანსიონს, ძალიან მოღ-
 წონა პატარა ლადო, დაუწყო ალერსი და უწოდა „პატარა
 მთავარი მედოლე.“ ამ პანსიონში ლადომ სამ თუ ოთხ წლამდის
 დაჰყო, ვიდრე მისმა მშობლებმა შემდეგ პასტორ ლეზენდორ-
 ფის ოჯახში არ გადაიყვანეს გერმანულ ენის შესათვისებლად

ამ ოჯახში არა-ნაკლები სიყვარულით გაუმასპინძლდნენ
 ლადოს, მაგრამ ახლა მას უფრო სერიოზულად ეჭირა თავი
 და არ კმაყოფილდებოდა გართობას, სეირნობას, სათამაშო
 ნივთების ყიდვას. იგი დადინჯდა, —მუდმივ ეკლესიაში სია-
 რულმა ღმობიერება შეასწავლა, გადაწყვეტილი ჰქონდა, თუ
 რომ მამის ხელობას ვერ ეღირსებოდა, მაშინ ეპისკოპო-
 სად გამწესებულყო. ეს მისი სათაყვანებელი იდეალი გახდა
 და პასტორიც აღფრთოვანებით შეჰყურებდა ლადოს მომა-
 ვალს.

ამგვარმა აღზრდამ ის ნაყოფი გამოიღო, რომ ლადოს
 სამშობლო ენა გადააიწყდა. არც თუ სურვილი ჰქონია მი-
 სი გახსენებისა, ან კი რად ეჭირებოდა, როდესაც ორს ენა
 ზე ფრანგულსა და გერმანულზე, უფრო უმჯობესად გამოსთ-
 ქვამდა თავის აზრს, ვიდრე ქართულად, რომელიც მისთვის
 ახლა უცხო ენის ადგილს იჭერდა. მაგრამ ამით არ გათავე-
 ბულა ლადოს გადაგვირება. სწორედ ამ დროს იგი დაობლდა.
 მისი აღზრდა-განვითარება იკისრა მისმა ბიძამ, რომელმაც
 მთელი ქონება თავის სახელზე დაიმტკიცა და ბავშვებსაც გო-
 ნის მოკრება აღარ დააცალა, ადრევე მიჰფანტ-მოჰფანტა,
 სხვათა შორის ლადოც რუსეთისკენ გაისტუმრა და კიევის
 კორპუსში მიაღებინა. ეს მით უფრო იყო ხელსაყრელი გაი-
 ძვერა მზრუნველისათვის რომ კორპუსში სწავლა-განათლებას
 უსასყიდლოდ აძლევდნენ. საბედნიეროდ, ლადო სამხედრო
 ფორმას ვერ შეეთვისა, რადგანაც მიზნად ჰქონდა ან ეჭი-

ში გამოსულიყო, ან ეპისკოპოსი. კორპუსს თავი გახმებდა, ჩაქვნიდა და მეოთხე კლასში იყო. ამ დროს ლაღო იქნებოდა სულ 13—14 წლისა. ბიძამ ეს აზბავი იწყინა და ლაღო სრულიად მოიშორა თავიდან.

კორპუსიდან გამოსვლის შემდეგ ლაღოს ცხოვრება მეტად უნუგეშო მდგომარეობას წარმოადგენდა. ვინ იცის, საქმე რითი გათავებოდა, რომ ბედზე დამხმარებელი არ აღმოჩენოდა; ეს გახლდათ ყოფილი პროფესორი ვინმე დობროდევევი, რომელიც მოსკოვის უნივერსიტეტიდან მოწინავე აზრების გამო დაეთხოვნათ. ვულშემატკივარმა პროფესორმა ობოლი ლაღო თავისთან წაიყვანა მოსკოვში, ცალკე მასწავლებელი დაუჭირა, კლასიკურ გიმნაზიის მოწმობა ააღებინა და უნივერსიტეტში შეიყვანა საექიმო ნაწილზე, რომელზედაც ლაღომ სამი წელი დაჰყო, ვიდრე ძარღვების სნეულება არ დასჩემდა. ექიმების რჩევით ლაღო სამშობლოში დაბრუნდა, თან მასწავლებლობის მოწმობა აიღო, რომ ცხოვრებასთან ბრძოლა შესძლებოდა...

სამშობლოში დაბრუნების დროს ლაღო გაიწვიეს სამხედრო ბეგრის მოსახდელად. საბედნიეროდ ექიმებმა ავადმყოფად იცნეს, ისე რომ სამხედრო უწყებაში სულ ორიოდ კვირა დაჰყო, ისიც საავადმყოფოში.

სამშობლოს ჰაერი მართლაც მკურნავ მალამოდ მოეცხო ლაღოს დასუსტებულ ნერვებს. მოკლე ხანში სავსებით განიკურნა მოსკოვიდან გამოყოფილი ავადმყოფობისაგან.

პირველი ცხოვრების წყარო—ჯერძო გაცვეთილების შოკი იყო. ჯერ კობიაშვილის პანსიონში, მასწავლებლადაა შემდეგ თელავის წმ. ნინოს სასწავლებელში, სადაც ანატომიას, ფიზიოლოგიას და ბუნების მეტყველებას ასწავლიდა. მაგრამ საშიოდ წლის შემდეგ ისევ თბილისს დაუბრუნდა.

ეს იყო 1881 წ., სწორედ იმ დროს, როდესაც რუსული დასი სწევოდა ქალაქს.

ლადოს ჯერ კიდევ სიყმაწვილეში ჰქონდა ერთგვარი თეატრალობის მისწრაფება. თავის მეგობარ გ. კონჭაძესთან ხშირად აწყობდა საბავშვო წარმოდგენებს. მოსკოვში სტუდენტობის დროს თამაშობდა, როგორც სცენის მოყვარე. ამასთანავე იგი კარგი მომღერალიც იყო, უფრო ჩინებული დეკლამატორი. სცენისადმი სიყვარულმა სძლია ლადოს და მან უველაფერი მიატოვა. ჩაეწერა რუსულ დასში, რომელიც ამ დროს თბილისის ძველ საბაზინო თეატრში ჰმართავდა წარმოდგენებს.

ეს მოხდა 1881 წელს. მაშინ ლადო, 24 წლისა იყო.

რუსულმა დასმა სიხარულით მიიღო იგი და უმთავრესი როლიც დააქისრა, როდესაც საქველ-მოქმედო მიზნით წარმოადგინეს ჩერნიშევსკის ცნობილი პიესა „წამხდარი ცხოვრება.“ ლადო ასრულებდა კურჩაევის როლს. პირველ რიგში ისხდნენ ჩვენი ცნობილი მწერალნი და მოღვაწენი: ილია ჭავჭავაძე, დავით ერისთავი და მიხეილ ბებუთაშვილი, რომელნიც ანტრაქტის დროს შევიდნენ კულისებში, ინახულეს ლადო და უსაყვედურეს, როგორი ქართველი ხარ, ყმაწვილო, როდესაც შენ სამშობლო სცენას გაურბიხარ და რუსულ სცენაზე თამაშობო. ლადომ მიზეზად ენის უკოდინარობა დაასახელა. მაგრამ ამან ვერ იხსნა პასუხის-მგებლობისაგან: — თქვენ სიტყვა მოგვეცით და ენას ჩვენ შეგასწავლით, — უთხრა დავით ერისთავმა, რომელმაც იწინასწარმეტყველა ლადოს მომავალი. როგორც იყო ლადო დაითათბირეს, თქვენის დახმარებით ვეცდები, რომ სიძნელეს ვძლიოო.

ლადოს პირველი გამოსვლა ქართულ სცენაზე მოხდა 10 ოქტ. 1881 წ., სახელდობრ ვასო აბაშიძისა და კოტე მესხის ანტრეპრიზის დროს. გამოიყვანეს ჯერ პიესაში „შეშლილია,“ რომელშიაც ასრულებდა ვილკენის როლს. რამდენად ძნელი უნდა ყოფილიყო ლადოს ქართულ სცენაზე გამოსვლა, ამას მაშინ დაეინახავთ, თუ გაეიხსენებთ, რომ ლა-

დას როლებს რუსული ასოებით უწერდნენ. მაგბრძნევიძე
 ყოველი დაბრკოლება გადალახა და ლადოს პირველ გამო-
 სვლისთანავე თან დაჰყვა ჩვენი საზოგადოების თანაგრძნობა
 და სიყვარული. შემდეგ გამოიყენეს იმავე „წამზდარ ცხოვრე-
 ბაში,“ რომელიც საგანგებოდ გადმოაკეთებინეს პ. უმიკაშვილს
 „დაქცეული ოჯახი“-ს სახელით. აქ-კი რთული როლი მიან-
 დეს ლადოს: თამაშობდა „თანდოს.“

ლადოს ქართულ სცენაზე გამოსვლას დიდი ყურადღება
 მიაქციეს იმ დროინდელს ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებში, განსაკუ-
 თრებით „დროების“ ფურცლებზე აღნიშნეს მისი სასცენო ხე-
 ლოვნების ზედმიწევნით კოდნა, გრძნობიერი თამაში და ელემ-
 ეტრონული ხმა.

მაგრამ ყველაზე დიდად ლადომ „სამშობლოში“ გაითქვა
 სახელი. ჩვენშიც, როდესაც თეატრის სამუდამო სცენის სა-
 ძირკველი ჩაიყარა, ქართველთა გმირების გახსენებას მივაპყა-
 რით თვალი. პირველი ცდა დავით ერისთავმა მოახდინა. მან
 ფრანგული ენიდან გადმოაკეთა და ჩვენ წარსულ ცხოვრებას
 შეუწონა დრამა „სამშობლო.“ ეს პიესა კარგა ხანს ვერ დაე-
 დგათ, რადგანაც **ლევან ხიმშიაშვილის** განმსახიერებელი
 არავინ ჰყავდათ. დავით ერისთავმა ლადოში დაინახა თავის
 „სამშობლოს“ გმირი ლევანი და აი—ესეც სახელოვნად შეა-
 სრულებს მის ნდობას 1882 წ., 22 იანვარს. მაგრამ აქ სიტ-
 ყვა დაუთმოთ ჩვენ საყვარელ მწერალ ქალს, ეკატ. გაბაშვი-
 ლის „ტკბილ მოგონებას,“ როგორც ამ ახლო წარსულში
 გამოაქვეყნა. აი, მოკლედ ეს მოგონებაც: იმ დროსაო, ამ-
 ბობს ქ-ნი ეკ. გაბაშვილისა, ლადო სულ სხვა რამ იყო, და-
 უჯერებელი. აქ თქვენ წინ იდგა არა ის აქტიორი, რომელიც
 სკდილობდა ხოლმე ზეპირად დასწავლილი როლი ქართულ-
 რუსულის კილოთი გადაეცა ამზანავისათვის, არა,—ის იყო
 მშვენიერი ფაგაკი, ქართველ ძველებურ ტანისამოსით გამო-
 წყობილი, ქართულ ძვირფას აარადით შესხმული მეომარი,

რომელსაც სამშობლო უნდა დაეცვა მტრისაგან და რომელიც ამ დაცვის ასრულების ფიცს, მშვენიერის, უზაკველის, ყოველგვარ აქცენტს აცილებული ქართული ენით წარმოსთქვამდა.

დღესაც თვალწინ მიდგას ის სცენა, როდესაც ხიმშიაშვილი ზეციურის ხმით, რაინდულის გრაციით და შეუღარებელის გმირობით ეუბნება შაჰს სამსახურზე უარს, როდესაც ის თავის ქალის თხოვნით უბრუნებს წართმეულ ხმალს: „არა, ვერ მივიღებ... მე კარგად ვიცნობ ჩემს ხმალს, ის ამჯობინებს ჩემ გულში გადატრიალდეს, ვიდრე თავის მტერს ემსახუროს... მე და ჩემი ხმალი ქართველები ვართ, დიდებულო შახო!“ რა თავზედობა იყო, რა გამზედაობა ამ საქციელში! და რაგვარად იმოქმედა დროთა ბრუნვამ, დამუნჯებულ და ყოველგვარ საკუთარ აზრის უქონელ მაშინდელ ქართველობაზე!

მე მზად ვიყავ გადაემხტარიყავ ლოკიდგან და მუხლი მომეყარნა საოცნებო გმირის წინაშე. ასევე გრძნობდა უთუოდ მთელი საზოგადოება, რადგან ლევან ხიმშიაშვილის სიტყვებს უზომო და შეუკავებელ ოვაციით მიეგება. რამდენიმე წამი ხიმშიაშვილი — მესხიშვილი თავჩალუნული იდგა და მოწიწებით ელოდა ხალხის დამშვიდებას, რომ სალაპარაკო განეგრძო და კვლავ ყოველი თავისი ნაბიჯით, ყოველი თავისი გულიდან ამოხეთქილი ნათქვამით და გულამდე ჩამწდომი ხავერდოვანი ხმით დაეპყრო, დაემორჩილებინა მსმენელი.

მართალია, ბებუთოვს (მიხ. პეტ. ბებუთაშვილი რეჟისორად იყო მიწვეული) ჩინებულად გაეწრთვნა არტისტები, განათლებული და ბევრის მნახველი კაცის გემოვნებით დაედგა პიესა, მაგრამ რა იქნებოდა ხელოვნობით შეჭაბუდი ძღვენი, თუ რომ ბუნებით მოძღვრალი სიმდიდრე, ბუნებრივი მარგალიტი, ბუნებათ შექმნილი ხელოვანი მესხიშვილი არ შეხვედრებოდა!

ხელოვანმა მესხიშვილმა, თავისი ბუნებრივი ნიჭით დაჯიშულ რვილმა, ასახელა რეეისორი ბებუთოვი, ასახელა „სამშობლო,“ სამშობლოს გადმომკეთებელის სახელი უკვდავ ჰყო და ქართველი ხალხის გულში მკვიდრად დაბინადა.

„სამშობლოს“ პირველ წარმოდგენის მოგონების დროს არ შემოიძლიან არ აღენიშნო კიდევ ერთი დიდი მომენტი, რომელიც იშვიათ წამად უნდა ჩაითვალოს ქართველთა ცხოვრებაში. ეს ის მომენტი იყო, როდესაც მესამე მოქმედებაში მეტეხის დარბაზში საბრძოლველად განმზადებულნი გამირები დროშაზე სამშობლოსათვის თავის გაწირვის ფიცს სდებენ. საკვირველი იყო ეს წამი და სწორედ ასწაულ-მოქმედებად აღიბეჭდა მსმენელებზე. მთელი საზოგადოება, პარტერის წინა რიგიდან დაწყებული, გალერიის უკანასკნელ რიგამდე, ფეხზე იდგა და, სასოებით გამსჭვალული, მზად იყო მუხლი მოედრიკა ეროვნულ დროშის წინ, რომ თეატრი გაქედილი არ ყოფილიყო და მუხლის მოსადრეკი ადგილი ჰქონოდა.

ამისთანა წამები იშვიათია; მას არ ივიწყებს შთამომავლობა და მის მიმნიჭებელთ ათაყვანებს:“ (კლდე, № 7).

მართლაც, როდენად სათაყვანებელი უნდა იყვეს ადამიანი, რომ ამდენი ხნის განმავლობაში პირველად განკლილი წუთები ასეთი სიცხოველით გვექონდეს წარმოდგენილი და „ტკბილ მოგონებად“ ვსთვლიდეთ მის გახსენებას!

ლევან ხიმშიაშვილის განსახიერებამ მეტად ააფრთოვანა ჩვენი საზოგადოება. ისტორიულ დრამებს ედება კარი ჩვენს ცენსაზე. ნიჭი ახლა ამ დარგისაკენ არის მიპყრობილი. „სამშობლოს“ მოჰყვა კოტე მესხის „ანუკა ბატონიშვილი,“ „ბაგრატ დიდი,“ და სხვ. ყაზბეგის „ქეთევან წამებული,“ ა. ცაგარლის „ქართველი დედა,“ ილ. ქავეჭავაძის „დედა და შვილი,“ აკაკის „თამარ ცბიერი,“ „პატარა კაბი,“ შემდეგ აღსანიშნავია „ლევან ბატონიშვილი“ კ. ყიფიანისა, ვალ. გუნიას „და-ძმა,“ ხოლო ისტორიულ დრამების განვითარება დაგვირ-

გვინდა აღ. სუმბათაშვილის „ლალაჲით.“ ყველა ამ პიესებში უთამაშნია ლადოს და სანაქებოდაც დარჩენილა მისი შექმნილი ტიპები.

მაგრამ ლადოს ნიქის განვითარება მარტო ისტორიულ დრამების ნიადაგზე არ დამთავრებულა. ჯერ კიდევ 1883 წ. 15 თებერვალს ითამაშა „ჰამლეტი“ და აალაპარაკა როგორც ტურნალ-გაზეთობა, ისე მთელი ჩვენი საზოგადოება. სომეხთა ცნობილმა დრამატურგმა შირვან-ზადემ იუბილიარს მეტად საყურადღებო ამბავი გაახსენა მილოცვების დროს: „გახსოვთ, ამ ოცდახუთის წლის წინად თქვენ თამაშობდით ჰამლეტს. მე და ადამიანი ¹⁾, რომელიც თვით ურწმუნო კრიტიკოსთა-მიერ პირველ ჰამლეტად ითვლებოდა არა თუ ჩვენში, არამედ რუსეთშიაც და საზღვარ გარეთაც-კი, ლოჟაში ვისხედით და თქვენის თამაშით ვსტკებოდით. ანტრაქტის დროს მე შითხრა ადამიანმა, რომ თქვენ გაქვთ ბევრი რამ უძვირფასესი ღირსე-ბანი, რომელნიც დიად მოშავალს გიქადოდნენ. ჩემის თხოვ-ნით მან ეს სიტყვები კულისებში შემოსვლის დროს თქვენთან-აც გაიმეორა იმ სახით, როგორც ჩემთანა სთქვაო.“

ასეთი ავტორიტეტული მოწმობა დიდად საყურადღებოა ჩვენთვის. მართლაც, ლადო ამართლებს ადამიანის წინასწარ-მეტყველებას. ჰამლეტის შემდეგ ჩვენ ვხედავთ „ყაჩაღებს“, „ურჩიელ აკოსტას“, „ედმონდ-კინს“, „რობერტს“ (ავადმყოფი ხალხი), „რიჩარდ III“, „ოტელოს“, „რასპლ-ჯევს“ (კრე-ჩინსკის ქორწილი) და სხვა და სხვა.

1889 წელს ოთხი წლით ლადო გაემგზავრა რუსეთში და 1893 წლამდე არ დაბრუნებულა. სამშობლოში ჩამოსვლა ახალის ცოდნით აღჭურვაში გამოიხატა. ჩვენი თეატრის რე-პერტუარი სწრაფად იზრდება, თამაშობს როგორც აქ, თბი-

¹⁾ „ადამიანი“ სომეხთა არტისტის გვარაა.

ლისში, ისე საგასტროლოდ მიდის ქუთაისში. სადაც პატარა აზნაურობას სათავეში ჩასდგომოდა კოტე მესხი. მაგრამ როდესაც ამ უკანასკნელმა აზნაურობას თავი დაანება, ლადომ გაამხნევებელი წერილი მისწერა პატარა ჯგუფს და დახმარება აღუთქვა. ეს დაპირება მან ასრულა 1896 წელს და მთელი ათი წლის განმავლობაში რჩება იქ.

ქუთაისის ხანა ღირსშესანიშნავი ხანაა ჩვენი თეატრის განვითარებისა. თუნდა იმ მხრივ, რომ ბევრ ახალ პიესების დადგმის ვარდა ჩვენი სცენა გაიზრდა. ლადომ შექმნა ახალი ძალები, რომლითაც ახლა იგი მოგვწონს. ესენი არიან ქ. ნინო ჩხეიძე, ნინო დავითაშვილი, ჯავახიშვილი, მარო მდივანი და სხვები; ხოლო მამაკაცებისაგან: ზარდალიშვილი, შალიკაშვილი, იმედაშვილი, გვარამე და სხვები. მის ხელთ ქვეით გაიწვრთნენ ახალგაზდა რეჟისორები—მ. ქორელი, ალ. წუწუნავა, შ. დადიანი, ხოლო რუსეთში კიდევ ახლანდელი სახელოვანი რეჟისორი სამხატვრო თეატრისა ბ. ნი კონსტ. მარჯანიშვილი.

ყველა სიკეთეს, რაც-კი ლადოს ჩვენი სცენისთვის მიუძღვნია, უნდა დავუმატოთ მისი ლექტორობის ნიჭიც. ლადოს დიდიხნის სურვილი აუსრულდა: გასულ წელს, 5 ენკენის-თვიდან გაიხსნა ქართული დრამატული კურსები. ლადო მიმიკის შესახებ კითხულობს ლექციებს, სადაც ახალგაზდა მსმენელთ თავის ხანგრძლივ მუშაობისა და დაკვირვების ნაყოფს უშლის ფიანდახად.

რა თქმა უნდა, ერი, რომელსაც ასეთი მუშაკი შვილი ჰყავს, გულ-გრილად ვერ მოეპყრობოდა და მართლაც, ლადოს ჩვენმა ხალხმა არა ერთხელ და ორჯელ დაუმტკიცა თავისი სიყვარული. ერთხელ ავადმყოფობის დროს თავისი ხარჯით გაისტუმრა სამკურნალოდ. ხ-ლო მეორეჯერ, ხსენე-

ბულს 10 თებერვალს, ღირსეულად დაადგა დაფნის გვირგვინი. დამატყვევებელი იყო ეს სურათი: ვერცხლის თმით შემოსილი ჩვენი სცენის ქურუმი უაღრეს მადლობით აღესილიყო ჩვენი ერისადმი, ერი მას ქებას შეასხამდა. ხოლო გარსშემორტყმული ახალგაზდა სცენის მუშაკნი სიხარულის ცრემლებსა სძვნიდნენ თავიანთ მოძღვარს.

დ. კასრაძე.

საქართველო.

ჩემენანი და ჩვეულებანი.

ოველ ხალხს თავისებური წარმოდგენა აქვს საიქიოზე: ცხელ არაბეთის შვილს, თუ კეთილია, საიქიოს მოვლიან ჩრდილოვანი ქალაქები და ლამაზი ქალები „გურიები,“ ხოლო თუ ბოროტია, იქ იტანჯება ხაშშიან და შემწველ-ჯაჰანამაში.“ ყრულიან ქვეყნების ხალხები, რომელნიც ქონის უქმელად ვერ უძლებენ თავიანთ ქვეყნის სიცივეს, აცილებენ რა მკვდარს საიქიოს, თან აიმედებენ, იქ გასაძლომად გექნება ჩვენი საყვარელი საყვებაეი—ზღვის ძაღლის ქონიო.

ტურფა და მშვენიერ საქართველოს შვილი საიქიოს ჰყოფს ორ განყოფილებად: მშვენიერ და ყოვლისფრით შემკულ დიდ წალკოტად—სამოთხედ, საცა მართალნი საუკუნოდ ისუფევენ და ისიამოვნებენ და უდაბნოდ, ჯოჯოხეთად, საცა ცოდვილთათვის დულს კუპრი, იქით იწვის უშრეტელი ღველფი, აქეთ ღვას სიცხის აღმური, სხვაგან მათ დასაგესლად ირევიან ასპიტები, გველები და ჯოჯოხები. მოგვყავს საიქიოს ყოფა-მდგომარეობა ქართველთა წარმოდგენით:

მიველ და ვნახე
სამოთხის სახე,
ედეშსა გარე შემოფარე:

ოთხი წყარო დის,
 ოთხის მხრით მოდის,
 უოკელი არე
 მითი მოიწვევის.

სიზმრათა ვნახე ედემი
 აღმოსავლეთის თავშაო:
 არის მზე, არის მთოვარე,
 მრავალ ვარსკვლავი ცაშაო;

მივდივარ სანუკვარადა
 წმინდა ედემის ბღშაო;
 მიველ და ხეხილთ გადვხედე:
 ჩარიტებულა რიტშაო.

ზოგი მწიფს, ზოგი უვავდიობს,
 ზოგსა მკუხენი ასხია;
 ფშვის ვარდი, ია, შროშანი,
 ვეულა ედემს დანასხია.

ერთი რამ კუხრის ტბა არის
 აქედან მისეულშაო:
 ზედ წერილი ბეწვის ხიდი ძვეს,
 ვინ გადაზომავს თქალშაო!

მართაღნი მარდად გადიან,
 დაშკვიდრდებიან ბაღშაო,
 ცოდვიღნი ძირსა ცვივიან,
 იღუპებიან ტბაშაო.

ლექსის დასაწყისი მოწყობილია ბიბლიურ ჰანგზე. დაბადებაში ეკითხულობთ: *) „და დასხა ღმერთმან სამოთხე ედემისა

*) დაბად. 2, 8—15.

აღმოსავალით და დადვა მუნ კაცი, რომელი შექმნა, და აღ-
მოვეცენა ღმერთმან მერმე ქვეყანით ყოველი ხე შევნიერი-
ხილვად და კეთილი საქმელად და ხე ცხოვრებისა შორის სა-
მოთხესა და ხე იგი ცნობად კეთილისა და ბოროტისა, ხოლო
მდინარე გამოვალს ედემით მორწყვად საოთხისა მიერ. განი-
ყოფვის ოთხად თავად; სახელი ერთისა ფისონ. ესე არს, რო-
მელი გარე მოვლის ყოველსა ქვეყანასა ევილატისასა, მუნ,
სადა იგი არს ოქროჲ. ხოლო ოქრო მის ქვეყანისაჲ კეთილ-
მუნ არს ანთრაქი და ქვია იგი კაპოეტი. და სახელი მდინა-
რისა მეორისა - გეონ; ესე გარემოვლის ყოველსა ქვეყანასა-
ეთიოპიასა. და მდინარე მესამე ეიფრათი. ესე ვალს წინაშე
ასურეთისა. ხოლო მდინარე მეოთხე—ევფრათი. და მოიყვა-
ნა ღმერთმან კაცი, რომელი შექმნა, და დაადგინა იგი სამო-
თხესა მას საშვებელისასა საქმედ მისა და დაცვად.“

ებრაელთა წარმოდგენით ჯოჯოხეთსა და სამოთხეს შო-
რის დიდი ზრამია და მის გამო აქეთურები იქ ვერ გადადიან
და ვერც იქითურები აქეთო. ამიტომაც მდიდარს, რომელიც
ჯოჯოხეთში იტანჯებოდა, ზენაარი ხმა ეუბნებოდა: „შორის
ჩვენსა და შენსა დანახეთქი დიდი დამტკიცებულ არს, რათა
რომელთა უნდეს წიალ სვლად ამიერ თქვენდა, ვერ ხელეწი-
ფოს, არცა მაგიერ ჩვენდა წიალ მოსვლად.“ (ლუკა, 16, 26).

მომყავს კიდევ რაოდენიმე ცნობა ამავე საგნის შესახებ.

სენათა გადმოცემით*), საიქიო ვრცელი მინდორია, და-
ფარული მწვანე და მუდამ ნორჩი ბალახით. ზემოდან ცა ასა-
რქლია. აქვს ერთი კარი: სულების შესასვლელად სასუფეველ-
სა და ჯოჯოხეთს. მინდვრის შუაში სუფევს ქრისტე, რომლის
წინ გაშლილია სანოვაგით სავსე სუფრა (ტაბაკი). ანათებს
იქაურობას მზე, სადაც ქრისტეა, და მის გამოშრობებით-კი თან

*) თავისუფალი სენი, ივერია, 1888, №-ები 116 და 118.

და-თან ნათელი მკრთალდება. ქრისტეს წინ მდებარე ტაბაკს
შემოსხდომიან ცხონებულნი, ჰამა არ არის. ქრისტეც და
სხვებიც მარტო ხილვით, სანოვავის სუნით ძლებიან. ყველას
წინ ის საკმელ-სასმელია, რომელიც მის სულს ტაბლად შეს-
წირეს მისმა კოცხალმა კირისუფლებმა, ან რაც თვითონვე
დაიშხადა სააქაოს მყოფობისას. საკუთარის კერძის მიზიარ-
მოზიარება წესად არ არის. მკვდრები ლანდებს ჰგვანან, მაგ-
რამ ჩაცნა-დახურვა-კი იციან. ქალსა და კაცს ის აცვია, რაც
ეცვა სააქაოს ანუ რასაც მას უკურთხებენ კირისუფალ-
ნი. ორი წყვილი საცმელი მაინც საჭიროა საიქიოვლთათვის.
სანეტარო სასუფეველს იქით, მოშორებით, ერთი კუნჭულია,
წყვედიადით მოკული. აქ ფისის ტბაა. ეს არის გარესკნელი
კოდვილთა და წაწყმედილთა სამყოფად. სიბნელისაგან აქაუ-
რები ვერ ხედვენ ვერც ქრისტეს, ვერც ტაბაკს, ვერც ერთ-
მანეთს. ფისის ტბაში იტანჯებიან მირონის გამტეხნი; კაცის
მკვლელს იქ მარად დასდევს მოკლულის სული, დაჰბლავის
და მოსვენებას არ აძლევს. საზღვრის გამპრუდებელი იქ მიწით-
სავეს გოდორს დაარბენინებს და სხვა სულელები ჯობს ურტყა-
შენ მის გოდორს. სულელები ერთმანეთს იცნობენ: ჰმარი—
კოლს, დედა—შვილს, ნათესავი — ნათესავს. თვის ახლად
გარდაცვალებული ნათესავის სულს იგინი მიასვენებენ საიქი-
ოს. სული ითხოვს კოცხალ ნათესავთაგან ბლომა ტაბლებს,
რომ არ გაუჭირდეს საიქიოს და არ შერცხვეს სხვებთან. ამი-
ტომ მათთვის არა მზრუნავ ნათესავებს უწყრებიან და სჯიან
კიდევ სხვა-და-სხვა უბედურების მოვლენით. სულელებმა მოსვლა
(=ადგომა) იციან ნ იანვარს. ნათესავები უმზადებენ უხვად
საკმელებს. ნ-ის შემდეგ ორშაბათს იგინი მიდიან. ამ დღეს
უფრო მეტი საზრდო — საკმელი მზადდება მათთვის. ამასთანა-
ვე საჭიროა მათი დატკობა სასიამოვნო ზღაპრებით და კვი
ყოფა-ქცევით. სვანიც ასე იქცევა. ვინც არ ანუ ვერ ასია-
მოვნა თავის მკვდარს, ის უკანასკნელი იქ სულთა ყრილობას

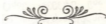
უამბობს და ეს ყრილობა გადასწყვეტს მის დასჯას. ამიტომაც რომ ერთი მკვდარიც არ დაბრუნდეს გულ-ნაკლული, უველანი ერთმანეთს ეწევიან, ერთმანეთს სთხოვენ, არ დააფიწყდეთ მკვდართათვის ტაბლის გამართვა: მკვდრის რისხვა ევლინება არა თუ მართო მის მახლობელ ნათესავს, არამედ ამ ნათესავის მეზობლებსაც და მათგან ხეობასაც. თუ მკვდარი ამოწყდა კვალ-წმინდად, მთელი სოფელი მოვალეა იზრუნოს მის სულისთვის. ამიტომაც სვანისთვის უძეოდ დარჩენა დიდი უბედურებაა: მის სულისთვის ტაბლის დამდგმელი არ ეყოლება, ხოლო ქალიშვილი თუმც მოიხსენიებს მას, მაგრამ ბოლოს, თავის ოჯახის მიცვალებულთა ხსენების შემდეგ და მაშინაც დაჟმატებს პირობას: „ჩვენო მიცვალებულნო, თუ რამე გემეტებოდეთ, ჩემებსაც უწილადეთ თქვენი საკურთხიდანო.“

• მიცვალებულის დატირებისას სვანი მიჰმართავს ხოლმე „საიქიოდან მოსულ სულებს“ და, თითქოს თვალით ჰხედავსო, ეუბნება: „რა იქნებოდა, ჩვენთვის დაგეტოვებინათ ეს (ახლად გარდაცვალებული). როცა იქნებოდა, ხომ მაინც თქვენთან უნდა მოსულიყო და განა ვერ მოესწრებოდით ამის ნახვას! თუ თქვენ გინდათ ამის ნახვა, განა ჩვენ-კი ერთი ათად უფრო არ უნდა ვწუხდეთ, რომ გვტოვებს?.. რაკი თქვენი არ მოიშალეთ, იქ მაინც ნურაფერს გაუჭირებთ, თორემ როცა ჩვენც მანდ მოვალთ, უსიამოვნება მოგვივაო.“

სვანური ფიცი: „თუ ეს (საბაასო-საცილობელი) ასე არ იყოს, ჩემის სიხარულის (მიცვალებულის) შეყრამც მომსპობია!“

მ. ჯანაშვილი.

(შემდეგი იქნება) -

არჩილ ჯორჯაძე.

თელ საქართველოს მოეფინა სამწუხარო ამბავი: გადაიკვალა ნიჭიერი ახალგაზდა ქართველი მწერალი არჩილ ჯორჯაძე. მრავალმხრივ შესანიშნავია ამ არაჩვეულებრივი ადამიანის ცხოვრება. ვინც ღრმად და დინჯად დაუკვირდება ამ ცხოვრებას, ნათლად შეიგნებს, რომ ადამიანი საკუთარი კეთილდღეობის მოსაპოვებლად,

პირადი ბედნიერების დასამკვიდრებლად არ ყოფილა გაჩენილი ამ სოფლად.

ბავშვობიდან უბედურება უბედურებაზე სდევდა ჩვენ ძვირფასს არჩილს: გადაეცვალა დედ-მამა და ქუთაისის ახლოს, მოწაშეთას, წყალ-წითელაში ბანაობის დროს დაიღრჩო ორი იმისი საყვარელი და; თვით არჩილს მის ხელში ვავარდნილმა დამბაჩამ მარცხენა ხელი მოსწყვიტა.

ვინც პირადად იცნობდა არჩილს, დაჰკვირვებია იმის ღამაზე, ვაგაკურ სახეს, ნათლად შეამჩნევდა მწარე ცხოვრებისაგან დაჩნეულ სევდიან გამომეტყველებას. მაგრამ საკმაო იყო იმის თვალეზში შეგეხდნათ, რათა იმ წამსვე გეგრძნოთ, რომ განვლილმა ცხოვრებამ ვერ დაჩაგრა, ვერ დათრგუნა მისი ძლიე-

რი სული, რომლის მზიბლავი შუქი ცოცხლად გამოჰქრობდა ამ თვალებიდან.

განვლილმა უბედურებამ ღრმად დააფიქრა ცოცხალი, ნიკიერი ახალგაზრდა ადამიანი. იგი შეუდგა იმის ძიებას, თუ რისგან წარმოსდგება ყოველნაირი უბედურება კაცთა შორის, დაეწაფა უდიდეს მწერალთა ნაწერებს. და პეტერბურგის უნივერსიტეტში სტუდენტად ყოფნის დროს გაეცნო რუსეთის მოწინავე მწერლებს, რომლებმაც შეატყვეს ამ არაჩვეულებრივ ახალგაზრდას, რომ იმის სულს ჭეშმარიტების ძიება სწყუროდა, თავის წრეში შეიყვანეს ამ მწერლებმა, მასთან კეთილი ურთიერთობა ჰქონდათ.

შემდეგ არჩილი საზღვარ გარედ გაემგზავრა. ინგლისში ერთ ახალშენში ცხოვრობდა, სადაც განათლებული კაცები ერთად ცხოვრობდნენ და მძიმე სოფელურ მუშაობას საერთოდ ეწეოდნენ. იმათ არ ჰქონდათ და არ სცნობდნენ პირად საკუთრებას: მიწა, შენობები და იარაღი—ყველაფერი მათ საერთო საკუთრებად იყო გამოცხადებული. დაკვირვებით შეისწავლა არჩილმა ამ არაჩვეულებრივი ცხოვრების წყობილება, გაეცნო და დაუახლოვდა ამ შესანიშნავ ადამიანებს და თავისი ნაფიქრი და ნაგრძნობი ერთ რუსულ ჟურნალში გამოაქვეყნა. ისე დინჯად, ისეთი ღრმა, სერიოზული დაკვირვებით იყო ეს გამოკვლევა დაწერილი, რომ რუსეთის უდიდესი მწერლის ლევ ტოლსტოის ყურადღება მიიპყრო. როცა მოსკოვში ლევ ტოლსტოი გავიცანი, მკითხა, ხომ არ იცნობთ თქვენ თანამემამულეს მწერალს არჩილ ჯორჯესო. მე კარგად ვიცნობდი არჩილს და უამბე ტოლსტოის მისი თავგადასავალი. დიდის ყურადღებით მოისმინა დიდებულმა მწერალმა ამბავი ზენი ძვირფასი არჩილის ცხოვრების შესახებ და მითხრა, ამ ახალგაზრდას ცხოვრების ღრმა დაკვირვების ნიჭი ატყვიავო.

ინგლისიდან არჩილი გაემგზავრა საფრანგეთში, სადაც დედა-ქალაქ პარიზში განსვენებული გიორგი დეკანოზიშვილ

თან ერთად შეუდგა ქართულ-ფრანგული ჟურნალის „საქართველოს“ გამოცემას. ბევრი გაჭირვება გამოიარა არჩილმა ამ თავის მეგობართან ერთად, რომელიც მასავით თავის სამშობლოს ბედნიერებისათვის ერთგული, თავგანწირული მოღვაწე იყო. არჩილის უდიდესი წადილი იყო—სამშობლოში ისეთი ფიქრების და გრძნობების გაღვიძება, რომლებიც ჩვენ ხალხს სამოქმედოდ წაახალისებდა და ბედნიერ წყობილებას დაუმკვიდრებდა.

უსახსრობა, სიღარიბე, შიმშილ-წყურვილი ბოლოს-და-ბოლოს სამწუხაროდ დაეტყო არჩილის ჯანმრთელობას. საზარელი სენი, ქლექი, აღმოაჩნდა და იგი ძალ-ღონის შესაყრებლად სამშობლოში დაბრუნდა. აქ, საქართველოში, იგი ჩვეულებრივი მხნეობით შეუდგა მუშაობას: სწერდა წერილებს ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში სხვა-და-სხვა საყურადღებო საკითხების შესახებ, ეწეოდა საზოგადო მოღვაწეობას და ამ დროს საზარელი სენი იმის, სხეულს თან-და-თან ეუფლებოდა. ბოლოს და ბოლოს ქლექმა იმ მდგომარეობაში ჩააგდო, რომ ის თავის ოთახსა და ლოგინსა ვეღარ სტოვებდა. წიგნი, კალამი და ქალაღდი მისი განუყრელი მეგობრები იყვნენ. იმას ღრმად სწამდა, რომ რაც უნდა დაჩაგრული იყოს ადამიანი სხეულით, არ უნდა დაეცეს სულით და სანამ მის გულში სიკოცხლის ძარღვი ჰფეთქს, უნდა ახსოვდეს, რომ ადამიანის სიკოცხლეს უდიდესი დანიშნულება აქვს: დაჩაგრულ ხალხზე ფიქრი და მის ბედნიერებისათვის მხნე, დაუღალავი მოღვაწეობა.

საუკუნოდ მოგვშორდა არჩილი, მაგრამ მისგან დატოვებული წმინდა ანდერძი ღრმად ჩაგვეთესა გულში. ჩვენ მას ვერ დავივიწყებთ. ცხოვრების მძიმე წუთებში, როდესაც ჩვენ სულს სისუსტე ეუფლება, თვალ-წინ ცოცხლად წარმოგვიდგება სასიკვდილო სნეულებით შეპყრობილი ლოგინში მწოლარე ახალგაზრდა კაცი, კალმით ხელში, ხალხის მიმართ უმ-

რეტი სიყვარულის გამომატველი, — წარმოვეიდგება, შეგვარ-
 ცხვენს, გაგვამხნეებს და სამოქმედოდ წაგვახალისებს. სიყვარულის საუკუნო ძლიერება იმაში გამოიხატება, რომ მას სი-
 კვდილიც ვერ ჰკლავს და იგი უცხალ, აღამიანის მშობრავ-
 ძალად რჩება ამ წუთი სოფელში.

ილია ნაკაშიძე,

ტროადის ომი.

ტროადელების უკუქცეული რაზმები ილიონის ზღუდეებისაკენ მიისწრაფვიან.

ქ
 ლლინთა მხედრობის გმირთა გმირი აქილევსი ქსანთოსის კალაპოტში ბრძოლის შემდეგ დაუყოვნებლივ გაიწაფა სწორეთ იმ ადგილას, საცა ელლინთა სხვა რაზმები მოსისხლე მტერს გმირულად უმკლავდებოდნენ. აქილევსის დანახვაზე მეომრები ერთი ორად აღფრთოვანდნენ და უფრო მეტის მამაკობით იერიში იერიშზე მიიტანეს მტრის წინააღმდეგ. მრისხანე გმირთა გმირი, პელეასის ვაჟის შვილი ელვის სისწრაფით თავს ეგლებოდა ტროადელების რაზმებს და სიკოცხლეს ასალმებდა სამშობლოსათვის თავდადებულ ილიონის მეომრებს. ტროადელების რაზმების მდგომარეობა თანდათან საშიში ხდებოდა და ამიტომ თან-და-თან ბრძოლის ველს სტოვებდნენ და ილიონის ზღუდეებისაკენ მიისწრაფოდნენ.

ტროადის მეფე პრიამოსი ამ დროს ქალაქის მიუვალ და მაღალ ზღუდეებიდან დასცქეროდა ბრძოლის ველს და მწუხარებისაგან თვალეები ცრემლეებით ევსებოდა. მეფემ, დაინახა თუ არა უკუქცეული ტროადელთა მხედრობა, მყისვე უბრძანა

ქალაქის ალაყაფის კარების მცველებს: „მცველებო! ნებლოც გააღეთ ალაყაფის კარები და, სანამ უკუქცეული ჩვენი მხედრობა ქალაქში არ შემოვა, კარები ღია დასტოვეთ! როცა ჩვენი მხედრობა ილიონის მაგარსა და მიუვალ ზღუდეებს თავს შეაფარებს, დაუყოვნებლივ კარები დაკეტეთ და ამრიგათ სახარელ აქილევსს ქალაქში შემოსვლის საშუალება მოუსპოთ.“

მცველებმა დაუყოვნებლივ შეასრულეს მოხუცი პრიამოსის ბრძანება. ტროადელების უკუქცეული რაზმები შეიჭრნენ ალაყაფის კარებში და ამნაირად დროზედ თავი დააღწიეს ერთნაირად განადგურებას. მზისა დარი აქილევსი მოსისხლე მტერს კვალ-და-კვალ მისდევდა და დიდებული ილიონის ზღუდეები შეიმუსრებოდა სამუდამოდ, მოხუცი პრიამოსის დედა ქალაქს მოსისხლე მტერი სამუდამოდ მიწასთან გაასწორებდა, აპოლონ ღმერთი რომ არ მიშველებოდა ტროადელებს და მათთვის დროზე დახმარება არ აღმოეჩინა.

აპოლონ ღმერთმა, შენიშნა თუ არა, რომ აქილევსი ტროადელებთან ერთად ქალაქის ალაყაფის კარებში დაუბრკოლებლივ შეიჭრებოდა, ანტენორის დიდებული ვაჟი შეაგულიანა აქილევსს შებრძოლებოდა და ამრიგად ელლინთა გმირთა გმირი ბრძოლის ველზე შეეჩერებინა, სანამ მცველები ქალაქის კარებს დაკეტავდნენ.

აპოლონ ღმერთისაგან გამხნეებულმა აგენორმა, როცა მის ახლოდ მოძავალი აქილევს დინახა, გაბედულად შესძახა: „თავხედო! განა შენ იმედი გაქ ს პრიამოსის დედა ქალაქი მიწასთან გაასწორო,? განა მართლა იმედოვნებ, რომ დღესვე სიკოცბლეს მოუსპობ ტროადელები? მაშაც მეომრებს და ამნაირად სამუდამოდ მოსპობ ტროადელების ხსენებას? არა და არა! ეს ყოველად შეუძლებელია! ქალაქში ჯერ კიდევ მრავალი სამშობლოსათვის თავდადებული მეომარი მოიძებნება, რომლებიც თავის ცოლ-შვილს და შვილის შვილებს,

თავის დედ-მამას, თავის სამშობლო კერას მტრის გულში გახდის, მოსისხლე მტერს არ გააბარებს!“

აგენორმა ამ სიტყვებთან ერთად მოიმარჯვა მძლავრი ისარი და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მაგრად სტყორცნა ელლინთა გმირთა გმირს აქილევეს. მძლავრად ნატყორცნი ისარი აქილევეს მოხვდა მუხლში, მაგრამ გმირს ვერა დააკლო რა და უკანვე დაბრუნებული იქვე მიწაში მაგრად ჩაერქო. აქილევესმა ახლა თავის მხრით მოიმარჯვა ბასრი ისარი და ის იყო უნდა ეტყორცნა აგენორისათვის, მაგრამ აპოლონონ ღმერთმა ნისლით შებურა ანტენორის დიდებული და ძღვევა-მოსილი ვატი და ბრძოლის ველს უვნებლად მოაშორა. აპოლონონი თვითონ მიიღო აგენორის სახე, აქილევეს ზურგი ღონ აქცია და ბრძოლის ველიდან მოჰკურცხლა. ელინთა მზისა დარი გმირი კვალ-და კვალ დაედგნა უკუქცეულ აგენორს და ფიქრადაკი არ მოსდიოდა, რომ სდევნიდა თვით აპოლონ ღმერთს და არა თავის მოსისხლე მტერს აგენორს. უკუქცეულმა აგენორმა ქსანთოსის ნაპირებისაკენ მიაშურა და ელლინთა განრისხებული გმირიც აიდგნა.

ტროადელების რაზმებმა ისარგებლეს ამ მოხერხებულ შემთხვევით და ყველანი უვნებლად შევიდნენ ქალაქში, რის შემდეგაც მცველებმა მაგრად ჩაკეტეს ილიონის ზღუდეთა ბჭის კარები.

მდინარე ქსანთოსის ნაპირს რომ მიუახლოვდა აპოლონონ ღმერთი, რომელიც ჯერ კიდევ აგენორის სახით ეჩვენებოდა აქილევეს, მოუბრუნდა და უთხრა ელლინთა გმირს: „მომაკვდავო, რატომ სდენი უკვდავს ასე გაცხარებით? ნუ თუ აქამდის ვერ მიცანი, რომ ღმერთი ვარ? შენს აქუთავბოლოდ ხეტიალში ტროადელების რაზმებმა უკვე ქალაქში შესვლა მოასწრეს და ალაყაფის კარებიც მაგრად ჩაკეტეს! ტყუილად თავს ნუ იწუხებ, დიდებულიო აქილევეს! შენი ბასრი ისარი უკვდავ ღმერთს ვერას დააკლებს!“

მწუხარებით აღესილმა ელიონთა მხედ⁴ ობის გმირმა
 გმირმა ესე უპასუხა აპოლონ ღმერთს: „ყოვლად შემძლე-
 ბელო, გამანადგურებელო ღმერთო! შემაკდინე და ამნაირად
 ტროადელების რაზმებს თავიდან ააცილე უემკველი განადგუ-
 რება. შენ რომ ასე არ შეგეტყუებინე, ახლა, პრიამოსის დე-
 და ქალაქში ვიქნებოდი ჩემი ძღვევა-მოსილი მხედრობით და
 ილიონის მაღალ ზღუდეებს ელვის სისწრაფით მიწასთან გავა-
 სწორებდი! ვაგლახ მე, რომ ასე მოვყუვედი! რომ შეძლება
 მქონდეს, სამაგიეროს უთუოდ გადაგიხდიდი! მაგრამ, საუბე-
 დუროდ, მომაკვდავი უკვდავ ღმერთების წინაშე ყოველთვის
 უძლურია და კედევაც ამიტომ ხელიდან გამოშტაცე მოსისხლე
 მტერზე გამარჯვევის დროშა!“

ა. მიქაბერიძე.

რ ე ბ უ ს ი.

(წარმოდგენილ იქნა გოგონას-მეგობარს.)

სკოლაში
რა უნდათ
ბავშვებს?

ღამით
რა
მეფობს?

ს

„

ცხოვრებაში

ნ
ი

ამ რეზუსის
პირველი
სიტყვა.

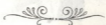
9

მ
3

კომში
ანუ?

ს

გაგლესოთ, ძმებო, ნამკალი.

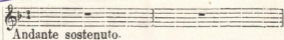
(ხალხური კილი)

შედგენილი ზაქ. ფალიაშვილის მიერ.

Andante sostenuto

Canto

Andante sostenuto.

I II

Piano

საქართველოს
ხალხური მუსიკის
სამეცნიერო ცენტრი

Tranquillo et Tempo rubato.

pp 1) გავ - ლე - სით, ძვე -
2) ჯერ პო - ვემ და -

Tranquillo et Tempo rubato.

pp

ბო, ნამ - გა - - - - - ლი,
ვა - ვე - ვე - - - - - ნით,

ten.

ten.

Tempo I.

გავ - ლე - სით, ძვე - ბო, ნამ
ჯერ პო - ვემ და - ვა - ვე

Tempo I.

გა - ლი, პე - რი შეგვ - ენი
 გუ - ნით და მერ - მე ჰა

1, 2, 3, 4, 5.
 რი ხამ კა - ლი დე - ლა ჰილი
 ჰა რა - ლი დე - ლა რაი

1, 2, 3, 4, 5,
 დასამოავრებლად.

ჰილი

crese.

- 3) ვერა ზედავთ ჩვენს მეთაურს,
როგორა ზტის, გული უზურს; დელა ჰო!
- 4) რა სიამით და სიზარბით
შეპყურებს დამწიფებულს პურს? დელა ჰო!
- 5) მეთაურო დაგვაცალე,
ჯერ ეს ყანწი გამოცალე, დელა ჰო!
- 6) შერმე გნახავთ, რაც ბიჭი ზარ,
ნამგალი დაატრიალე; დელა ჰო!

და სხვა (იხ. რატ. ერისთავის ლექსი „სიმღერა მკის დროს.“)

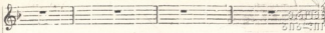
Maestoso.

Canto

I II **Maestoso**

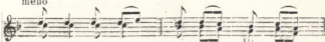
Piano

Ped. Ped.

Ped - Ped - Ped

meno

1) გლე - ხავ და გლე - ხავ ნამ - გა - ლო,
 2) ქა - ხე - რის სავ - ლე - ხა - ვა - თა

Ped - Ped

1. 2. 3. 4.

ნამ - გა - ლო ხე - მთა რქო - ნა.

Piu mosso

დახამთავრებლად.

რკი - ნა!

Ped - Ped -

- 3) გავლესავ და შიგაყუდებ ნამგალო ზემო რკინა.
- 4) გასტურ და გასტურ ყანები, ნამგალო ზემო რკინა,
- 5) გასტურ და გამიძებ წინა, ნამგალო ზემო რკინა!

